รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน

กรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภาดา อังสุมาลิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปกรณ์ สิงห์สุริยา
มหาวิทยาลัยมหิดล

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

๒๙๔.๓๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส ๖๙๑ ร **รายงานการงานวิจัย เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน: กรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร**
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา : กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘
๑๒๖ หน้า
ISBN : 974-559-898-4
๑. วัด - การศึกษาตามอัธยาศัย
๒. ชื่อเรื่อง

รายงานการวิจัย **เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษาวัดอนงคารามเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร**

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ ๖๔/๒๕๔๙

ISBN 974-559-898-4

พิมพ์ครั้งที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๙

จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ โครงการพัฒนานโยบายการบูรณาการการศาสนากับการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
๙๙/๒๐ ถนนสุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร : ๐-๒๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๕๑๘, ๒๕๑๙
โทรสาร : ๐-๒๒๔๓-๑๑๒๙
Web Site : http://www.onec.go.th

สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น
๓๓/๙๙ ซอยรามอินทรา ๖๕ ถนนรามอินทรา
แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน
กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐
โทรศัพท์ : ๐-๒๕๐๙-๔๔๙๙
โทรสาร : ๐-๒๕๐๙-๔๕๔๖

คำนำ

เรื่องคุณธรรม จริยธรรม ของบุคคล เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต และวิถีชีวิตของบุคคลนั้นแวดล้อมด้วยสถาบันหลัก 4 สถาบัน คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และชุมชน ซึ่งต่างให้ความรู้ อบรม กล่อมเกลา สมาชิกของสถาบันเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามบทบาทหน้าที่ของตน และหากสถาบันใดสถาบันหนึ่งในสังคมย่อหย่อนในบทบาทและหน้าที่ของตน ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลในสังคมนั้นๆ เช่นกัน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำข้อเสนอนโยบายด้านการเรียนรู้ที่บูรณาการ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จึงทำการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ในวิถีชีวิตของบุคคล 5 กรณีศึกษา คือ กรณีศึกษาชุมชน วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาชุมชนวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาชุมชนวัดอภิญญาเทสิตธรรม อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี กรณีศึกษาชุมชนวัดธารน้ำไหล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกรณีศึกษาชุมชนวัดศรีสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยในกระบวนการวิจัยดังกล่าว คณะวิจัยได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของสถาบันครอบครัว กรณีศึกษาละ 10 ครอบครัว ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของชุมชน และรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่บูรณาการการเรียนรู้ระหว่างวัด โรงเรียน

ครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของแต่ละสถาบัน รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่าง 4 สถาบัน เผยแพร่แก่สังคมได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับสภาพของแต่ละบุคคล และประการสำคัญผลการวิจัยดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมอีกส่วนหนึ่งด้วย

สำนักงานฯ ขอขอบคุณคณะผู้ดำเนินการวิจัยทุกท่าน ขอขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาส วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร วัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร วัดอภิญญาเทสิตธรรม อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี วัดธารน้ำไหล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และท่านเจ้าอาวาสวัดศรีสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ร่วมวิจัยและให้ความอนุเคราะห์จนรายงานการศึกษาวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อภารกิจของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแล้ว จะยังเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจค้นคว้า เรื่องการจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยทั่วไป

(นายอำรุง จันทวานิช)
เลขาธิการสภาการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณพระเทพเวที (ยิ้ม ภทฺรธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดอนงคาราม พระราชปัญญามุนี (ขิม อิสฺสร-ธมฺโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและผู้อำนวยการสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย พระมหาสากล ติกฺขปญฺโญ และพระมหาบัว ปิยวณฺโณ พระผู้ช่วยวิจัย

ขอขอบคุณอาจารย์มยุรี อะมะหะหมัดจุฬา ครูใหญ่โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา รวมถึงคณะครูและผู้ปกครอง ตลอดจนนักเรียนของโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา และขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนซอยช่างนาคสะพานยาว อีกทั้ง หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมและหัวหน้าฝ่ายการศึกษาสำนักงานเขตคลองสาน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงข้าราชการจากสำนักงาน ได้แก่ คุณสุทธาสินี วัชรบูล ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ และ คุณพิศมัย แพ่งนุเคราะห์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดต่อประสานงานเป็นอย่างดีตลอดมา

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหิดล และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่อำนวยความสะดวกในการทำวิจัย และขอขอบคุณคุณกิ่งกนก เพชรสังข์ ที่กรุณาช่วยพิมพ์ต้นฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภาดา อังสุมาลิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปกรณ์ สิงห์สุริยา

ภาควิชามนุษยศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษานโยบาย/แนวคิดการบริหารจัดการ การปกครองดูแล การให้การอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม แก่สมาชิกในปกครอง ของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน (๒) เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม-จริยธรรม ร่วมกัน ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน และ (๓) เพื่อสังเคราะห์และเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

เพื่อศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ วิจัยทั้งเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ (non- directed interview) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และเชิงปริมาณ ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม โดยกรณีที่ศึกษาประกอบด้วยวัดอนงคาราม เขตคลองสาน โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา ครอบครัวของนักเรียน ๑๐ คน ที่โรงเรียนคัดเลือกว่าเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ (๑) พบว่าในด้านการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กนั้น วัด โรงเรียน และครอบครัว นิยมใช้วิธีการสอนที่ครอบคลุมทั้ง (ก) การสอนด้วยวาจา (ข) การให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติเอง (ค) การให้เด็กได้มีโอกาสคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง

(ง)การเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็ก และ (จ)การให้รางวัลและลงโทษ ลักษณะเด่นที่พบจากทั้งสามกลุ่มคือจะเน้นการสอนด้วยการพูดคุยอธิบาย แม้ในกรณีที่เด็กทำผิด ก็จะใช้วิธีการสอนด้วยวาจาเป็นสำคัญเช่นกัน วิธีการลงโทษทางกายและการลงโทษด้วยการทำให้อับอายนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสำหรับทั้งสามกลุ่ม ทั้งนี้ การเน้นการอบรมด้วยการพูดคุยอธิบายนั้น นับว่าสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการอบรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการลงโทษ กล่าวคือ การลงโทษที่ได้ผลคือการลงโทษด้วยการพูดคุย อธิบายให้เด็กได้รับรู้ว่าการกระทำผิดของเขานั้นทำให้ผู้ใหญ่เสียใจอย่างไร หรือจะทำให้เด็กเป็นคนที่ไม่น่ารักได้อย่างไร และอธิบายเหตุผลประกอบว่าเพราะอะไรการกระทำนั้นจึงผิด

ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ (๒) คือการที่วัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ร่วมกันจัดโครงการ "น้อมรำลึกและเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์" เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนขึ้นในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘ เนื่องในโอกาสวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วยการเทศน์แหล่เกี่ยวกับพระคุณแม่ กิจกรรมระหว่างครู ผู้ปกครองและนักเรียน รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ โดยนักเรียน เช่น การอ่านอาศิรวาท การรำถวายพระพร ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจพบว่าผู้เข้าร่วมงานมีความพึงพอใจในระดับมาก

ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ (๓) สามารถสังเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด โรงเรียน และครอบครัว โดยรูปแบบดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเด็ก วิธีการและเนื้อหาในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และวิธีการควบคุมพฤติกรรมเด็ก และยังสามารถสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานของชุมชนได้

ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีองค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนชุมชนและสมาชิกชุมชน องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน และสำนักงานเขตคลองสาน และองค์ประกอบเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชนสำหรับการบูรณาการทั้ง ๔ รูปแบบเข้าด้วยกันนั้น ได้ใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ โดยมีความเชื่อมโยงกับวัดและโรงเรียน และทั้งสามนี้มีการบูรณาการวิธีการและเนื้อหาในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และวิธีการควบคุมพฤติกรรมเด็กร่วมกัน และในส่วนของตัวแทนชุมชนนั้น ก็มีบทบาทเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มทั้งสามกับหน่วยราชการอื่นๆ เช่น สำนักงานเขต

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาประกอบด้วยข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

วัดอนงคาราม

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยปฏิบัติ

๑. ควรเผยแพร่องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ตามรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

๒. ควรสร้างความตระหนักในความสำคัญของการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ที่ทำให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์เหตุและผลของการกระทำที่ส่งผลต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ทั้งในทางบวกและทางลบ

๓. สถาบันทั้ง 4 ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสถาบันศาสนา ในแต่ละชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการพิจารณาสาระ

การอบรมคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในส่วนของความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม และกำหนดแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้อง และส่งเสริมซึ่งกันและกันยิ่งๆ ขึ้นไป

๔. ผู้แทนทั้ง 4 สถาบัน ควรร่วมพิจารณาแนวทางการพัฒนากิจกรรม เพื่อกระทำสืบเนื่องเป็นประจำจนเป็นประเพณี ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. รัฐควรสนับสนุนกิจกรรม โครงการที่เสริมสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งของครอบครัว เช่น กำหนดให้วันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว รณรงค์ให้เกิดความรัก ความห่วงใยในครอบครัว เป็นต้น

๒. รัฐ สถาบันศาสนา ครอบครัวและชุมชน ควรสนับสนุนให้พระภิกษุ ครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม

๓. รัฐควรดูแลปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น สื่อรูปแบบต่างๆ สถานบันเทิงนานาประเภทให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม เพื่อให้เกิดแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนและช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวและชุมชนให้ยั่งยืนตลอดไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๒
๑.๓ ขอบเขต	๓
๑.๔ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์	๔
๑.๖ ระยะเวลาดำเนินการ	๖
๑.๗ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๖
๑.๘ การดำเนินการ	๖
บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	๙
๒.๒ กฎหมายแม่บทการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม	๑๓
๒.๓ มาตรฐานการศึกษาของชาติ	๑๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมและคุณธรรม	๑๗
๒.๕ ปัญหาด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทย	๒๐
บทที่ ๓ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย วัด โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน	๒๓
๓.๑ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย วัดอนงคาราม	๒๓
๓.๒ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา	๔๓
๓.๓ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย ครอบครัว	๕๘
๓.๔ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว	๖๘
๓.๕ การร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน	๗๑
บทที่ ๔ การสังเคราะห์รูปแบบ	๗๗
๔.๑ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยวัด	๗๘
๔.๒ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยโรงเรียน	๘๑
๔.๓ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยครอบครัว	๘๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๔.๔ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยชุมชน	๘๒
๔.๕ บูรณาการรูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรม โดยวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน	๘๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และเสนอแนะ	๙๑
๕.๑ สรุป	๙๑
๕.๒ อภิปราย	๑๐๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๒
เอกสารอ้างอิง	๑๐๕
ภาคผนวก ก ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่ได้รับเลือก	๑๐๗
ภาคผนวก ข เนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม	๑๑๑
ภาคผนวก ค ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว	๑๑๙

สารบัญ แผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ ๑	ความเป็นองค์รวมของศีลธรรม	๒๑
แผนภูมิที่ ๒	รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยวัด	๘๕
แผนภูมิที่ ๓	รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยโรงเรียน	๘๖
แผนภูมิที่ ๔	รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยครอบครัว	๘๗
แผนภูมิที่ ๕	รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยชุมชน	๘๘
แผนภูมิที่ ๖	รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ที่บูรณาการระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน	๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้มีการศึกษาแนวคิดและกิจกรรมเกี่ยวกับการอบรมดูแลเด็กและเยาวชนในด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และยังให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในอันที่จะพัฒนาความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ในกิจการด้านการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมในเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ โครงการยังมีจุดประสงค์ที่จะได้มาซึ่งรูปแบบการบูรณาการกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนอีกด้วย

วัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เป็นวัดหนึ่งที่มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นกรณีศึกษาในโครงการดังกล่าว เนื่องจากวัดอนงคารามเป็นหนึ่งในวัดดีเด่นที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในปีที่ผ่านๆ มา ได้แก่ โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัด (ปี พ.ศ. ๒๕๔๖) และ โครงการวิจัยและส่งเสริมวัด

เพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม (ปี พ.ศ. ๒๕๔๗) นอกจากนี้ วัดอนงคาราม ยังเป็นวัดที่มีชื่อเสียงในด้านศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ มีโรงเรียนในความอุปถัมภ์ ได้แก่ โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา และยังมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนรอบด้าน ทั้งหลายนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เหมาะสมแก่การศึกษากิจกรรมเชิงบูรณาการระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาวัดอนงคาราม รวมถึงโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ที่มีความใกล้ชิดกับวัด อันจะเป็นประโยชน์ในกิจการด้านการอบรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ของผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย รวมถึงจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่วัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชนอื่นๆ ในการอบรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุตรหลานสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษานโยบาย/แนวคิดการบริหารจัดการ การปกครองดูแล การให้การอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในปกครองของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

๑.๒.๒ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

๑.๒.๓ เพื่อสังเคราะห์และเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

๑.๓ ขอบเขต

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ (non-directed interview) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ทั้งนี้เพื่อศึกษาแนวคิดและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในเด็กและเยาวชนในปกครอง ในบริบทของวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร รวมถึงโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัดพร้อมเข้าร่วมโครงการ และยังมุ่งส่งเสริมให้วัดอนงคาราม โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ ร่วมกันจัดกิจกรรมการอบรมและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามความประสงค์ ๑ กิจกรรม นอกจากนี้ยังมุ่งสังเคราะห์และเสนอรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน จากข้อมูลที่ศึกษาอีกด้วย

๑.๔ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๔.๑ ศึกษาบริบททั่วไปของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน ประวัติของเจ้าอาวาส โรงเรียน ชุมชน และหัวหน้าครอบครัว ความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณรในวัด บุคลากรในโรงเรียน สมาชิกในชุมชนและครอบครัว

๑.๔.๒ ศึกษาแนวคิด/นโยบายการบริหารจัดการและกิจกรรมด้านการอบรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนในปกครองตามบทบาทหน้าที่ของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน (ย้อนหลัง ๓ ปี) โดยกิจกรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มคือ

- กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง
- กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนางาน
- กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสังคม

๑.๔.๓ ศึกษาผลการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมด้านการอบรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนในปกครองของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

๑.๔.๔ ส่งเสริมให้วัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ๑ กิจกรรม

๑.๔.๕ สังเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

๑.๕ นิยามศัพท์

๑.๕.๑ การวิจัยและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การศึกษาเพื่อค้นหารูปแบบและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ที่สถานศึกษา (โรงเรียนระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน และ วัด) ครอบครัว และชุมชน จัดเพื่อให้ความรู้

ให้การอบรมแก่ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑ - ๔

๑.๕.๒ สถานศึกษา หมายถึง วัดที่จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียนระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ ๑ - ๔ และโรงเรียนระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานในชุมชนที่ตั้งวัดและจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม อย่างน้อย ๑ โรงเรียน

๑.๕.๓ ครอบครัว หมายถึง ครอบครัวของผู้เรียนที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้มีความประพฤติดีในโรงเรียน ชุมชนที่ตั้งวัด จำนวน ๑๐ ครอบครัวต่อ ๑ โรงเรียน ชุมชน หมายถึง ชุมชนระดับหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งวัด

๑.๕.๔ จริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การไม่กล่าวเท็จ การไม่ลักทรัพย์ หรือ การช่วยเหลือผู้อื่น การรักษาคำพูด เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้จากการกระทำแต่ละครั้ง

๑.๕.๕ คุณธรรม หมายถึง ลักษณะนิสัยของบุคคลที่เอื้อแก่การปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง เช่น ความยับยั้งชั่งใจ ความขยันหมั่นเพียร เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยอาศัยระยะเวลาและความคุ้นเคยกับบุคคลนั้น

๑.๕.๖ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง กระบวนการ วิธีการให้ความรู้ ฝึกหัด อบรมเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ ใน ๓ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตน ด้านการพัฒนางาน และด้านการพัฒนาสังคม จำแนกเป็นรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของสถานศึกษา (โรงเรียนและวัด) รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของชุมชน รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของครอบครัว และความสอดคล้องเชื่อมโยงกันระหว่าง ๔ สถาบันหลัก

๑.๖ ระยะเวลาดำเนินการ

มิถุนายน - กันยายน ๒๕๔๘

๑.๗ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ วัด โรงเรียน ชุมชน และครอบครัว เกิดความตระหนักในความรับผิดชอบของตนในด้านกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม และมีโอกาสได้ทบทวนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องแนวคิดและกิจกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมระหว่างกัน

๑.๗.๒ วัด โรงเรียน ชุมชน และครอบครัว ได้ริเริ่มพัฒนากิจกรรมอันจะเป็นแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในด้านการสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมต่อไป

๑.๗.๓ ได้รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่องานนโยบายของหน่วยราชการ และสถาบันที่เกี่ยวข้องต่อไป

๑.๘ การดำเนินการ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาคณะวิจัยได้ดำเนินการดังนี้

วัน/เดือน/ปี	การดำเนินการ
๘ กรกฎาคม ๒๕๔๘	ลงนามในสัญญาว่าจ้างการทำวิจัย
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘	ประชุมหารือกับวัดอนงคารามและพระผู้ช่วยนักวิจัย
๑๘-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘	โรงเรียนคัดเลือกนักเรียนผู้มีคุณธรรมจริยธรรม (ดูรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่ได้รับเลือกที่ ภาคผนวก ก) คณะนักวิจัยสร้างแบบสอบถามสำหรับวัดอนงคาราม โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน
๒๕ กรกฎาคม ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘	แจกแบบสอบถามไปยังวัดอนงคาราม โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน เก็บรวมรวมข้อมูล และจัดทำร่างรายงานการวิจัย
๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘	ร่วมสังเกตการณ์กิจกรรม "วันแม่" ของโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา อันเป็นกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน
๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๘	ส่งร่างรายงานการวิจัย
๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๘	ร่วมประชุมเพื่อนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยและรับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
๑ - ๑๘ กันยายน ๒๕๔๘	ปรับปรุงรายงานการวิจัยตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ นำเสนอให้วัดอนงคารามพิจารณา และปรับปรุงจัดทำเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์
๑๙ กันยายน ๒๕๔๘	ส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ ๒

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานครนี้ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕

๒. กฎหมายแม่บทการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

๓. มาตรฐานการศึกษาของชาติ

๔. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมและคุณธรรม

๕. ปัญหาด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทย

๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ในส่วนนี้เป็นการทบทวนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตราเนื้อหาต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้มีดังนี้

มาตรา ๖

-จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

- สถานศึกษาคือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือ หน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ ในการจัดการศึกษา

มาตรา ๑๒

นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรา ๑๕

การจัดการศึกษามี ๓ รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๑) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของความสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

๒) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของ

การศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

๓) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

– สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา ๒๒

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

ตารางสรุปการวิเคราะห์การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต			
๑)	เป้าหมาย: มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ๑) ร่างกาย ๒) จิตใจ ๓) สติปัญญา ๔) ความรู้และคุณธรรม ๕) จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ๖) ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	ขอบเขตเนื้อหา ๑) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ๒)ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ๔)ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ๕)ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข	
๒)	รูปแบบ ๑) การศึกษาในระบบ ๒) การศึกษานอกระบบ ๓) การศึกษาตามอัธยาศัย		
๓)	หลักการทั่วไปในการจัดการศึกษา ๑) ควรเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ๒) ควรให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ๓) ควรมีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง	แนวทางการจัดการศึกษา ๑) ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ๒) ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ๓) กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ	แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ๑) จัดให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ๒) ฝึกทักษะการคิด และการประยุกต์ความรู้ ๓) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และสามารถเรียนรู้ได้เอง ๔) ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้ง ปลูกฝังคุณธรรมไว้ในทุกวิชา ๕) ส่งเสริมสนับสนุนผู้สอนในการจัดบรรยากาศ การใช้สื่อ การเรียนการสอน การทำวิจัยร่วมเรียนรู้ไปพร้อมผู้เรียน ๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ๗) ประเมินผู้เรียนจากพัฒนาการของผู้เรียนและความประพฤติควบคู่ไปกับการทดสอบ

๒.๒ กฎหมายแม่บทการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ในรายงานการวิจัยเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม ฉันทนา จันทร์บรรจง (๒๕๔๑) ได้สรุปสาระบัญญัติของกฎหมายแม่บทการศึกษาแห่งชาติในด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไว้ดังนี้

การศึกษาไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลในชาติ ทั้งในทางกาย วาจา และใจ ทั้งนี้ก็ด้วยมีจุดหมายที่จะสร้างความสุขที่ยั่งยืนให้แก่บุคคลผู้นั้นเอง รวมถึงผู้อื่นที่ใกล้ชิด ชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเทศชาติ และมนุษย์โลกในที่สุด แต่เหล่านี้ก็เป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในส่วนที่ดีงามของประเทศ การที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมดังกล่าวขึ้นมาได้นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดช่วงชีวิต

ในการนี้รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้คนในชาติได้ร่วมกันกำหนดคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์สำหรับเด็ก เยาวชนและประชาชนทุกรอบ ๕ ปี นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยการสนับสนุนดังกล่าวจะต้องมีต่อสถานศึกษา การวิจัยและพัฒนาด้านการเรียนการสอน บุคลากรทางการศึกษา สื่อมวลชน และความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

กล่าวคือ (ก) รัฐต้องสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ไม่ว่าจะในรูปแบบการศึกษาในระบบ นอกระบบ หรือตามอัธยาศัย (ข) รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัย และพัฒนารูปแบบการสอน รวมถึงสื่อการสอน รายวิชา หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค) รัฐต้องส่งเสริม

และพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ให้มีทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอน เพื่อช่วยให้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ง) รัฐต้องสนับสนุนให้สื่อมวลชนทุกแขนงได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ (จ) รัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมืออย่างเข้มแข็งระหว่างสถาบันต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ได้แก่ สถานศึกษา สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และสถาบันสื่อมวลชน

ทั้งนี้นอกจากรัฐแล้ว การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมยังอยู่ในความรับผิดชอบของครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และชุมชนอีกด้วย ในส่วนของโรงเรียนนั้น อาจมีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยจัดสอนเป็นรายวิชาเฉพาะ จัดกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย หรือสอดแทรกเข้ากับรายวิชาอื่นๆ

๒.๓ มาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษาของชาติกำหนดขึ้นตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาแห่งชาติ นั่นคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะช่วยสร้างคุณภาพของชีวิตและสังคมอย่างมีความสมดุลระหว่าง ปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการที่ครอบคลุมตลอดช่วงชีวิต อันเป็นกระบวนการที่สังคมทุกส่วนได้มีส่วนร่วม ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และตรวจสอบได้

มาตรฐานการศึกษาของชาติเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้มีขึ้นในสถานศึกษา

และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา แต่มาตรฐานดังกล่าวก็มีลักษณะเปิดกว้างและยืดหยุ่น ทั้งนี้มิใช่เพื่อให้นำไปปฏิบัติได้จริงเท่านั้น แต่ยังเพื่อส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบ ลักษณะ วิธีการในการจัดการศึกษา รวมถึงเพื่อส่งเสริมความมีส่วนร่วม ของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

มาตรฐานดังกล่าวประกอบด้วย ๓ มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ ๑ คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก มาตรฐานที่ ๒ แนวการจัดการศึกษา และ มาตรฐานที่ ๓ แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ ในที่นี้ขอนำเสนอส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรฐานที่ ๑ ตัวบ่งชี้ที่ ๒ ๓ ๔ และ ๕ ดังนี้

มาตรฐานที่ ๑ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้คนไทยเป็น "คนเก่ง คนดี และมีความสุข" การพัฒนาดังกล่าวจะต้องเหมาะสมกับวัย ธรรมชาติ ศักยภาพ และความต้องการของบุคคล และมีความครอบคลุมถึงด้านสุขภาพทางกายและใจ สติปัญญา ทักษะความรู้ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และความสามารถในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างเป็นปกติสุข

<u>ตัวบ่งชี้ที่ ๒</u> ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

" คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

" คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม

<u>ตัวบ่งชี้ที่ ๓</u> ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

" คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสิ่งต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

" คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี

<u>ตัวบ่งชี้ที่ ๔</u> ทักษะทางสังคม

" คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

" คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกด้วยสันติวิธี

<u>ตัวบ่งชี้ที่ ๕</u> คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและพลโลก

" คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต

" คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทยและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคม ในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมและคุณธรรม

ในส่วนนี้ จะทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรม และ คุณธรรม รวมถึงกลุ่มทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของจริยธรรมและคุณธรรม

เพื่อให้เข้ากับการวิจัยเชิงประจักษ์ สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบแนวคิด "จริยธรรม" และ "คุณธรรม" โดยอาศัยพื้นฐานของจริยศาสตร์ได้ดังนี้ (Frieser, ๒๐๐๓)

จริยธรรม : (ก) การปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การปฏิบัติตามเบญจศีล เบญจธรรม

(ข) เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้จากการกระทำแต่ละครั้ง

คุณธรรม : (ก) ลักษณะนิสัยของบุคคลที่เอื้อแก่การปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง เช่น เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อดทนอดกลั้น ขยันหมั่นเพียร

(ข) คุณธรรมหนึ่งๆ อาจเอื้อแก่การปฏิบัติที่ถูกต้องได้หลายประการ

(ค) เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยอาศัยระยะเวลาและความคุ้นเคยกับบุคคลนั้น

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า (ก) แม้บุคคลผู้หนึ่งจะมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่เขาอาจยังมิได้มีคุณธรรม เนื่องจากยังขาดลักษณะนิสัยบางประการ และ (ข) คุณธรรมหนึ่งอาจนำไปสู่การปฏิบัติที่มีจริยธรรมได้หลายประการ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

จริยธรรม		คุณธรรม
๑.	- ไม่รังแกสัตว์ - ให้ความช่วยเหลือเพื่อนที่เดือดร้อน - ฯลฯ	เมตตากรุณา
๒.	- ไม่กล่าวคำเท็จ - ไม่ยึดถือสิ่งที่ไม่ใช่ของตน - ฯลฯ	ซื่อสัตย์
๓.	- มาเรียนตรงเวลา - ส่งงานตามเวลาที่กำหนด - ฯลฯ	ตรงต่อเวลา
๔.	- เข้าแถวตากแดดโดยไม่บ่น - ควบคุมอารมณ์เวลาถูกยั่วโทสะ - ฯลฯ	อดทนอดกลั้น

๒.๔.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมและคุณธรรม

โคลเบิร์กและเมเออร์ (Kohlberg and Mayer, ๑๙๘๐: ๕๑ - ๕๗) ได้แบ่งทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมจริยธรรมและคุณธรรมไว้ ๓ กลุ่ม ซึ่งทฤษฎีที่เป็นที่นิยมใช้ในการศึกษาได้แก่ทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่ม ๒ และ ๓ กลุ่มทฤษฎีต่างๆ มีดังนี้

๑. **ทฤษฎีโรแมนติก** (Romantic) ทฤษฎีในกลุ่มนี้เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมของตนเอง ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีลักษณะคล้ายการเติบโตของเมล็ดพืช ความดีงามที่เด็กมีเป็นสิ่งที่กำเนิดมาจากภายในตัวเด็กเอง หน้าที่ของผู้ใหญ่คือการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยให้ความดีงามของเด็กได้แสดงออกมาอย่างไม่ถูกขัดขวาง และช่วยให้ความไม่ดีที่อยู่ภายในตัวเด็กอยู่ภายใต้การควบคุม ทฤษฎีนี้เห็นว่าการสอนด้วยการบอกกล่าวว่าอะไรดีไม่ดีนั้น ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างแท้จริง และยังจะเป็นการปิดกั้นความงอกงามของเด็กอีกด้วย ได้แก่ ทฤษฎีของฟรอยด์ (Freud)

๒. **ทฤษฎีการสืบทอดทางวัฒนธรรม** (Cultural Transmission) ทฤษฎีในกลุ่มนี้เห็นว่าหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนต่างๆ ล้วนเป็นเรื่องของการสืบทอดทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะด้านความรู้ ทักษะหรือคุณธรรม จริยธรรม การเรียนรู้ต่างๆ ของเด็กอาศัยพื้นฐานของการเลียนแบบ และการให้รางวัลและการลงโทษจากผู้ใหญ่ หน้าที่ของผู้ใหญ่จึงเป็นเรื่องของการเป็นแบบอย่างที่ดี จัดหาแบบอย่างที่ดีและให้รางวัลและลงโทษเด็กอย่างเหมาะสม ทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักกันดีได้แก่ ทฤษฎีของสกินเนอร์ (Skinner) และแบนดูรา (Bandura)

๓. ทฤษฎีก้าวหน้า (Progressivism) ทฤษฎีในกลุ่มนี้เห็นว่า พัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีในกลุ่มนี้ ไม่ได้เห็นด้วยกับทฤษฎีในกลุ่มโรแมนติกทั้งหมด กล่าวคือ แม้พัฒนาการจะเป็นเรื่องของสิ่งที่อยู่ภายใน แต่ทฤษฎีก้าวหน้าก็เห็นว่าหน้าที่ในการจัดสิ่งแวดล้อมนั้น มิใช่เพียงเพื่อให้สิ่งที่อยู่ภายในได้แสดงออกมาเท่านั้น แต่ยังเพื่อให้พัฒนาก้าวหน้าไปอีกขั้น เนื่องจากทฤษฎีนี้ เชื่อในพัฒนาการที่มีลำดับขั้นตอนแน่ชัด และความก้าวหน้าดังกล่าวจะมีขึ้นได้เมื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิดเอง ทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ ทฤษฎีของเพียเจท์ (Pieget) และ โคลเบิร์ก (Kohlberg)

๒.๕ ปัญหาด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทย

ประเวศ วะสี (๒๕๔๘) ได้สรุปภาพกว้างของปัญหาการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทยไว้ว่าสืบเนื่องมาจากวิธีคิด กล่าวคือ คนในสังคมให้ความสำคัญกับวิธีคิดแบบแยกส่วน มากกว่าวิธีคิดแบบองค์รวม

ธรรมชาติของสรรพสิ่งนั้นเป็นองค์รวม แม้องค์รวมนี้จะประกอบขึ้นมาได้ด้วยการทำงานร่วมกันของส่วนย่อย แต่องค์รวมก็เป็นมากไปกว่าส่วนย่อยที่มารวมกัน ยกตัวอย่างเช่น ความเป็น "คน" ซึ่งเป็นองค์รวมย่อมต่างไปจากความเป็น "ตับไตไส้พุง" ซึ่งเป็นส่วนย่อยของคน หรือความเป็น "เครื่องบิน" ย่อมไม่ใช่ความเป็น "ปีก" นอกจากนี้ แม้องค์รวมจะเกิดจากการทำงานร่วมกันของส่วนย่อย แต่องค์รวมก็มิได้ถูกส่วนย่อยกำหนด ในทางตรงกันข้าม ส่วนย่อยถูกองค์รวมกำหนด เช่น หากนำตับไตไส้พุงมาต่อกัน ก็ไม่จำเป็นว่าจะทำให้เกิดคนขึ้นมา

แต่เพราะว่ามีคนต่างหาก ที่ทำให้ตับไตไส้พุงมาประสานกันอยู่เช่นนั้น หรือในการประดิษฐ์ มนุษย์ย่อมคิดถึง "สิ่งที่บินได้" ก่อนที่จะคิดหาสิ่งต่างๆ มาประกอบเพื่อให้เกิดสิ่งนั้น

ประเวศ วะสี (๒๕๔๘) ชี้ว่า"ศีลธรรม"* เป็นเรื่องขององค์รวม นั่นคือ เป็นเรื่องของระบบสังคม หรือ "การอยู่ร่วมกัน" ดังนั้น จึงเป็นหัวใจของการพัฒนาทุกชนิด (ดูแผนภูมิ ๑) แต่ปัญหาคือในปัจจุบันคนให้ความสำคัญกับส่วนย่อย คือ บางด้านของระบบสังคมเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดวิกฤตศีลธรรม เนื่องจากคนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกัน แต่กลับมุ่งทุ่มเทให้แก่การแสวงหาอำนาจ เงินตรา หรืออีกนัยหนึ่ง ให้ความสำคัญกับ "ความเก่ง" มากกว่า "ความดี"

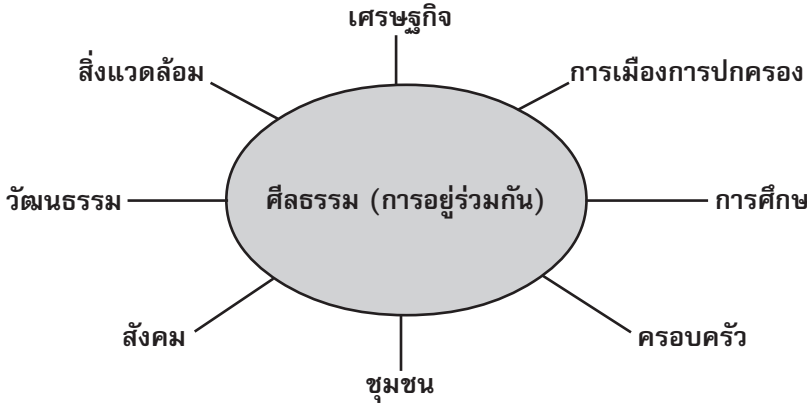

แผนภูมิ ๑ ความเป็นองค์รวมของศีลธรรม (ที่มา: ประเวศ วะสี, ๒๕๔๘)

---

* ศ.นพ.ประเวศ วะสี ใช้คำว่า "ศีลธรรม" ในความหมายของการอยู่ร่วมกัน และ ใช้คำว่า "คุณธรรม-จริยธรรม" ในความหมายของคุณลักษณะของบุคคลที่เอื้อต่อความสุขในการอยู่ร่วมกัน

นอกเหนือจากส่วนของภาพรวมข้างต้นแล้ว ในด้านรายละเอียด สามารถสรุปและเรียบเรียงปัญหาด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมดังที่ ฉันทนา จันทร์บรรจง (๒๕๔๑) ศึกษาไว้ดังตารางต่อไปนี้

ปัญหา	รายละเอียด
๑. ด้านบริบทของระบบการศึกษา ๒. ด้านสิ่งป้อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ๓. ด้านกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในระบบการศึกษา	■ การขยายตัวของเมืองกับความอ่อนแอของความสัมพันธ์ระบบเดิม ■ การขยายตัวของบริโภคนิยมและความไม่สามารถที่จะต่อต้านสิ่งยั่วยุ ■ การขยายตัวของปัจเจกนิยมและความเสื่อมศรัทธาในศาสนา ■ การขยายตัวของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ■ ขาดแบบอย่างที่ดีในสังคม ■ ปัญหาครอบครัว เช่น สภาพบ้านแตก ■ ปัญหาด้านพัฒนาการทางจริยธรรมในเด็กและเยาวชน เช่น มีพัฒนาการที่ล่าช้าหรือหยุดชะงัก ■ เนื้อหาของคุณธรรม จริยธรรมไม่สอดคล้องกับความจำเป็นที่แท้จริงของสังคม ■ ขาดการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ■ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรม ■ ขาดการจัดโครงสร้างของหลักสูตรการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

บทที่ ๓

การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย วัด โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน

ในบทนี้ จะนำเสนอข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยวัดอนงคาราม โรงเรียนสตรี วุฒิศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนของวัดอนงคาราม ครอบครัวของเด็ก นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือก และชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว อันเป็นหนึ่งในชุมชนรอบวัดและเป็นที่ตั้งของโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา ข้อมูลดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยวัดอนงคาราม

๓.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัด

วัดอนงคารามเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร เป็นที่รู้จักกันดีในนามของ "วัดสมเด็จย่า" และมีชื่อเสียงดีในด้านการศึกษา ปัจจุบันวัดตั้งอยู่ที่ ๑๔๕๕ (๔๑) ถนนสมเด็จเจ้าพระยา แขวงสมเด็จเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐

คณะผู้บริหารวัดอนงคาราม ประกอบด้วย

๑. พระราชสุธี	เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักเรียน
๒. พระสรภาณกวี	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และอาจารย์ใหญ่สำนักเรียน
๓. พระราชปัญญามุนี	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และผู้อำนวยการ ศพอ.
๔. พระครูวรปรีชาญาณ	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
๕. พระครูวิริยกิจโกศล	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
๖. พระครูอุดมพิทยากร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
๗. พระครูพิมลวิหารการ	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
๘. พระมหาอำนวย เมตฺติโก	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

วัดอนงคารามจัดการศึกษาทั้งในด้านศาสนศึกษาและด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านศาสนศึกษาประกอบด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี การศึกษาสงเคราะห์ประกอบด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และธรรมศึกษา ซึ่งทั้งสองด้านจัดเป็นความโดดเด่นของวัดในปัจจุบัน และในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดก็ได้รับการยกย่องให้เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดีเด่นอีกด้วย

๓.๑.๒ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของวัด

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของวัดอนงคาราม โดยจะนำเสนอข้อมูลใน ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับภาพรวมของวัด และ ระดับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๑. การเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของวัด

นโยบายของวัด

นโยบายด้านการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด คือ การมุ่งให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจน พร้อมกับพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ อีกทั้งยังมุ่งให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุขไปพร้อมๆ กัน ให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาตนเอง ทั้งโดยการปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นใน จริยธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาวพุทธ เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีคุณค่าเพิ่มและพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง และสงบในที่สุด

นอกจากนี้ ยังมุ่งให้เด็กและเยาวชนได้เป็นผู้มีศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน นั่นคือ ให้เด็กและเยาวชนได้ กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น รู้เท่าทันและจัดการกิจกรรมดังกล่าวได้ในลักษณะที่ก่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

กิจกรรมของวัด

วัดมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนดังนี้

-การดำเนินการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่ออบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมตลอดชีวิตของชาวพุทธ

- ดำเนินการโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) อันได้แก่ โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา อันเป็นโรงเรียนเอกชนของวัด เพื่อให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ดำเนินตามแนวของโรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อสงเคราะห์ให้เด็กที่มีฐานะปานกลางและยากจนได้เล่าเรียน

- ดำเนินการสอนวิชาธรรมศึกษา ชั้นตรี-โท-เอก แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนต่างๆ รอบวัด เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมะ รวมถึงเสริมสร้างให้นักเรียนเข้าสอบในสนามสอบของแม่กองธรรมสนามหลวงทุกปี
- จัดให้นักเรียนได้ศึกษาอบรมจริยธรรมในวัดอย่างต่อเนื่อง
- ในวันธรรมสวนะ (วันพระ) มีการจัดให้นักเรียนเข้าฟังพระธรรมเทศนาที่ศาลาการเปรียญ
- ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา ได้จัดให้นักเรียนเข้าวัดฟังธรรมและทำประทักษิณรอบพระอุโบสถและพระวิหาร
- จัดให้นักเรียนได้ถวายเทียนเข้าพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน และไทยทานอันสมควรแก่สมณะบริโภคในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา
- จัดให้นักเรียนได้เข้าค่ายคุณธรรม เพื่ออบรมธรรมะและการปฏิบัติกรรมฐานตามสมควรแก่เวลา
- จัดกิจกรรมพานักเรียนชมวัด เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร และศาลาการเปรียญ โดยมีพระวิทยากรบรรยายให้ความรู้
- จัดแข่งขันการสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ โดยมีโรงเรียนต่างๆ ในกรุงเทพฯ เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เพื่อคัดเลือกนักเรียนเข้าแข่งในระดับประเทศต่อไป และจัดแข่งขันการสวดมนต์หมู่ฯ ระดับประเทศโดยนักเรียนที่เข้าแข่งขันได้รับการคัดเลือกมาจากระดับภาค ระดับประถมศึกษาจำนวน ๒๐ โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษาจำนวน ๒๐ โรงเรียน โดยโรงเรียนที่ชนะจะได้รับพระราชทานโล่จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในวันเสด็จเปิดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันวิสาขบูชาทุกปี

- จัดงานวันแม่แห่งชาติ โดยเชิญให้โรงเรียนต่างๆ ส่งนักเรียนเข้าแข่งขันการกล่าวคำอาราธนาและถวายทานในพุทธศาสนพิธี เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนสามารถกล่าวคำอาราธนา ศีล ๕ ศีล ๘ และอุโบสถศีล และสามารถกล่าวคำถวายทานต่างๆ ได้สมกับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

ความร่วมมือระหว่างวัดกับโรงเรียน ชุมชน และสำนักงานเขตคลองสาน

ในส่วนของความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนนั้น วัดได้ดำเนินการดังนี้

- ส่งพระภิกษุเข้าไปสอนจริยธรรมในโรงเรียนใกล้วัด ได้แก่ โรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา โรงเรียนจันทรวิทยา โรงเรียนบำรุงวิชา และโรงเรียนพัฒนาวิทยา
- ส่งพระภิกษุเข้าไปสอนธรรมศึกษาตรี-โท-เอกในโรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา และโรงเรียนจันทรวิทยา
- ตั้งทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติดี แต่ขาดแคลน รวมถึงนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาและสร้างชื่อเสียงแก่โรงเรียน

ในส่วนของความร่วมมือกับชุมชนรอบวัดเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนนั้น วัดได้ดำเนินการดังนี้

- จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันตรุษสงกรานต์ นอกจากการร่วมทำบุญและกิจกรรม เช่น เวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถหรือพระวิหารแล้ว ชุมชนรอบวัดจะมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมในรูปของการเสียสละกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังทรัพย์

- ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้ชุมชนรอบวัดนำบุตรหลานเข้ามาศึกษาอบรมด้านจริยธรรมและวัฒนธรรม และนอกจากการส่งบุตรหลานมาเรียนแล้ว ชุมชนก็ได้เข้าร่วมงานกับทางศูนย์ฯ เช่น เข้าร่วมงานแจกประกาศนียบัตรประจำปี โดยจัดผ้าป่าเพื่อหาทุนทรัพย์บำรุงการดำเนินงานของศูนย์ฯ ด้วย นอกจากนี้ ชุมชนยังได้ช่วยถวายภัตตาหารแก่พระอาจารย์และเลี้ยงอาหารเด็กทุกอาทิตย์ และในส่วนของชุมชนตลาดสมเด็จฯ นั้น สมาคมสมเด็จร่วมมิตรฯ จะมาจัดตั้งโต๊ะฤาษีเป็นพุทธบูชาในวันวิสาขบูชาทุกปี เพื่อนำเงินและสิ่งของอุปโภคและบริโภคบำรุงศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในส่วนของความร่วมมือกับสำนักงานเขตคลองสานนั้น วัดได้ดำเนินการดังนี้

- ร่วมกับสำนักงานเขตฯ จัดห้องสมุดประชาชนอนงคาราม สำหรับให้ประชาชนและเยาวชนได้เข้ามาศึกษาหาความรู้
- ร่วมกับสำนักงานเขตฯ จัดพิพิธภัณฑ์ประจำท้องถิ่นสำหรับให้ประชาชนและเยาวชนได้เข้ามาศึกษาหาความรู้
- ให้สำนักงานเขตฯ ใช้พื้นที่ชั่วคราวเพื่อจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) สำหรับให้ประชาชนได้มีการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงได้รับการอบรมด้านจริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีงาม

๒. การเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยจะนำเสนอ

ข้อมูลเป็นสองส่วน ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และครูผู้สอน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดอนงคาราม มีปณิธานที่จะผลิตเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ มีครูที่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๑๗ รูป และเป็นฆราวาสอีกจำนวน ๑๐ คน โดยทั้งหมดมีประสบการณ์การสอนเฉลี่ย ๒.๙๒ ปี ประสบการณ์สูงสุดคือ ๑๘ ปี น้อยสุดคือ ๑ ปี

ปัจจุบัน ศูนย์ฯ มีนักเรียนจำนวน ๒๖๙ คน ตามรายละเอียดดังนี้ (ไว้ภาคผนวก)

ชั้น	**จำนวนนักเรียน**		
	ชาย	**หญิง**	**รวม**
ประถมศึกษาปีที่ ๑-๒	๒๑	๒๙	๕๐
ประถมศึกษาปีที่ ๓	๒๔	๒๕	๔๙
ประถมศึกษาปีที่๔	๒๕	๒๓	๔๘
ประถมศึกษาปีที่ ๕	๒๒	๒๘	๕๐
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๑๔	๑๔	๒๘
มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๒	๑๔	๒๐	๓๔
มัธยมศึกษาปีที่ ๓-๖	๔	๖	๑๐
รวม	๑๒๔	๑๔๕	๒๖๙

ในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของเด็กนักเรียนนั้น ผู้บริหารใช้วิธีการหารือกับผู้บริหารอย่างไม่เป็นทางการและหารือกับคณะครูอย่างเป็นทางการในระดับมากที่สุด และใช้วิธีหารือต่อไปนี้ในระดับมาก ได้แก่ หารือกับคณะผู้บริหารอย่างเป็นทางการ หารือกับครูอย่างไม่เป็นทางการ หารือกับคณะผู้ปกครองอย่างเป็นทางการ หารือกับโรงเรียนต้นสังกัดของเด็กนักเรียนอย่างเป็นทางการ หารือกับโรงเรียนต้นสังกัดของเด็กนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ หารือ/ขอความร่วมมือจากชุมชนรอบโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ ใช้วิธีการหารือกับครูที่มีนักเรียนที่มีปัญหาความประพฤติและวิธีการหารือกับผู้ปกครอง เฉพาะรายที่บุตรหลานมีปัญหาความประพฤติในระดับน้อย และใช้วิธีหารือ/ขอความร่วมมือจากสำนักงานเขตคลองสานในระดับน้อยที่สุด

รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนั้น ถึงแม้ทางศูนย์ฯ จะมีรายวิชาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง ได้แก่ วิชาพุทธประวัติ วิชาธรรมะ และวิชาศาสนพิธี แต่ศูนย์ฯ ก็มีนโยบายให้มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกรายวิชาอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการจัดเวลาพิเศษสำหรับการฝึกฝนด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยเฉพาะ ได้แก่ การไหว้พระสวดมนต์ตอนเช้าและก่อนกลับบ้าน รวมถึงการฝึกบริหารจิตในภาคเช้า

ในด้านวิธีการอบรมคุณธรรม จริยธรรมในภาพรวมนั้น ศูนย์ฯ ใช้วิธีการเหล่านี้ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การสอนด้วยวาจา การสอนด้วยการกระตุ้นให้คิดเอง การสอนด้วยการให้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การสอนด้วยการยกย่องนักเรียนที่ประพฤติดีให้เป็นแบบอย่าง สอนด้วยการให้รางวัล (เช่น ชมเชย)

นักเรียนที่ประพฤติดี การสอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น หนังสือ เทป วีซีดี และใช้วิธีการสอนด้วยการให้ครูอาจารย์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ ใช้วิธีการสอนด้วยการลงโทษนักเรียนที่ประพฤติไม่ดี และสอนด้วยการลงโทษนักเรียนที่ประพฤติไม่ดีให้นักเรียนคนอื่นเห็นเป็นตัวอย่างในระดับน้อยที่สุด

สำหรับหัวข้อเนื้อหาในการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ศูนย์ฯ มีนโยบายส่งเสริมการสอนหัวข้อต่างๆ จำแนกตามการพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคมดังนี้

การพัฒนาตนเอง

๑. หลักศีล ๕ (ระเบียบวินัยพื้นฐาน)
๒. ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ
๓. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยยึดหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่
   - ทานการให้ปัน การเสียสละ ลดละความเห็นแก่ตัว
   - ปิยวาจา ไม่พูดร้าย กล่าวโทษคนอื่น ใช้คำพูดไพเราะสุภาพ
   - อัตถจริยา มุ่งทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วยความเป็นกัลยาชนมิตร
   - สมานัตตตา ไม่หยิ่งทะนง วางตนเสมอต้นเสมอปลาย เรียบง่าย เป็นกันเอง แต่ไม่มักง่าย

การพัฒนางาน

๑. เมตตากรุณา รักและหวังดีกับทุกคน
๒. สังคมสงเคราะห์ เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๓. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๔. ความขยัน อดทน

๕. ความตั้งใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม

การพัฒนาสังคม

๑. ระดับประถมเน้นเรื่อง

- ความรู้เรื่องศิลปะวัตถุในวัดและที่เกี่ยวข้อง
- คุณค่าของวัตถุที่ปั้นขึ้นโดยใช้ศิลปะฝีมือของไทยเรา เช่น พระพุทธรูปปางต่างๆ เป็นต้น

๒. ระดับมัธยมเน้นเรื่อง

- ความสำคัญทางจิตใจที่สืบทอดมาโดยใช้ศิลปะวัตถุ
- คุณค่าของศาสนวัตถุต่าง ๆ พร้อมทั้งหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น พระพุทธรูป คือ สื่อการสอนให้คนเข้าใจหลักธรรมต่าง ๆ พุทธลักษณะพระนครมองต่ำให้สำรวจตนเอง เป็นต้น

วิธีการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่ใช้นั้น ศูนย์ฯ มีนโยบายว่า (ก) ใช้กิจกรรมนำเข้าหาหลักธรรมเพื่อความสนใจและตั้งใจเรียน (ข) เน้นการกระทำจริง มากกว่าการเรียนทฤษฎี และ(ค) กิจกรรมที่นำมาสอนต้องสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้จริงเช่น การกราบ-การไหว้ตามลักษณะมารยาทและเอกลักษณ์ไทย วิธีการต่างๆ ที่ใช้ มีดังนี้

- การสอนเนื้อหาในห้องเรียนตามปกติ
- กิจกรรมการสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ

- การฝึกให้นักเรียนใช้วาทศิลป์และบรรยายธรรม
- ชมวีดิทัศน์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน
- นำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ตามโอกาสที่มีสถาบันอื่นเชิญมา (นอกวัด)
- พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการศึกษา เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร การจัดงานศพ เป็นต้น (ในวัด)
- อบรมมารยาทไทยก่อนเข้าเรียนทุกวันอาทิตย์
- ให้นักเรียนอาราธนาศีล สมาทานศีลก่อนเรียนวิชาปกติทุกวันอาทิตย์
- ฝึกอบรมสมาธิภาวนาทุกครั้งก่อนเข้าเรียนและก่อนกลับบ้าน
- การลุก-นั่งเป็นจังหวะและเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างเรียบร้อย
- นักเรียนที่มาเรียนจะต้องลงลายมือชื่อมา-กลับทุกครั้ง

<u>ครูผู้สอน</u>

ส่วนนี้ประกอบด้วยข้อมูล ๒ ส่วน ได้แก่ (ก) ส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการสอน วิธีการให้รางวัลและลงโทษ วิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม รวมถึงทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และ (ข) ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม

ส่วนที่ ๑ วิธีการสอน

ในส่วนนี้จะนำเสนอตารางข้อมูลแสดงความถี่ของการใช้วิธีการต่างๆ ในการสอน ในการให้รางวัล และในการลงโทษ รวมถึงวิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม และในตอนท้ายจะนำเสนอตารางข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของครูผู้สอนในด้านปัจจัยที่เห็นว่ามีผลต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในส่วนของวิธีการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ครูใช้วิธีการต่างๆ ตามความถี่ดังต่อไปนี้

วิธีการสอน	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. สอนด้วยการบอกเพียงว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด	บ่อย	๒.๕	๑.๐๘
๒. สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และอธิบายเพิ่มเติม	บ่อย	๓.๑	๐.๕๗
๓. สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และเปิดโอกาสให้ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	บ่อย	๒.๙	๐.๕๗
๔. สอนด้วยการเล่าเรื่อง เช่น นิทาน ประสบการณ์ที่เคยพบ เพื่อให้ทราบว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด	บ่อย	๒.๘	๐.๖๓
๕. สอนด้วยการชี้ว่าในบรรดาคนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ใครเป็นตัวอย่างที่ดี ใครเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี	บ่อย	๒.๖	๐.๗๐
๖. สอนด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น ขณะเล่นพละ	บางครั้ง	๒.๓	๐.๔๘
๗. สอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง	บ่อย	๒.๗	๐.๔๘

วิธีการสอน	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๘. สอนด้วยการให้รางวัล เช่น คำชม เมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง	บ่อย	๒.๖	๐.๕๒
๙. สอนด้วยการลงโทษ เช่น ดุว่า เมื่อมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง	บางครั้ง	๒.๑	๐.๓๒
๑๐. สอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น หนังสือ เทป วีซีดี	บางครั้ง	๒.๑	๐.๓๒
๑๑. สอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	บางครั้ง	๒.๒	๐.๔๒
๑๒. สอนด้วยการให้ปฏิบัติ เช่น ให้ใส่บาตร ทำบุญ ให้ช่วยสอนการบ้านน้อง	บางครั้ง	๒.๒	๐.๔๒

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

พิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และอธิบายเพิ่มเติมด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) และใช้วิธีการสอนด้วยการให้ปฏิบัติด้วยค่าเฉลี่ยต่ำสุด (๑.๘๔) ทั้งนี้ หากนำข้อมูลข้างต้นมาจำแนกค่าเฉลี่ยตามประเภทของวิธีการสอน จะได้ผลตามตารางต่อไปนี้

วิธีการสอน	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
สอนด้วยวาจา	บ่อย	๒.๘๖	๐.๑๕
สอนด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน	บางครั้ง	๒.๐๐	๑.๑๑
สอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง	บ่อย	๓.๐๕	๐.๙๑
สอนด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ	บางครั้ง	๒.๔๔	๐.๐๘
สอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	บางครั้ง	๒.๔๒	๐.๙๖
สอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	บ่อย	๒.๗๔	๐.๘๑
สอนด้วยการให้ปฏิบัติ	บางครั้ง	๑.๘๔	๐.๗๖

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนใช้วิธีการสอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๐๕) รองลงมาคือการสอนด้วยวาจา(๒.๘๖) และการสอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผล(๒.๗๔)ตามลำดับ สำหรับวิธีการให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีความประพฤติดีนั้น พบว่าครูผู้สอนจะใช้วิธีการดังต่อไปนี้ตามความถี่ที่ปรากฏในตารางข้างล่าง

วิธีการให้รางวัล	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. ชมเชย	บ่อย	๓.๓๗	๐.๗๖
๒. ยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน	บ่อย	๓.๑๖	๐.๗๖
๓. ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ	บ่อย	๒.๖๓	๑.๐๗
๔. ให้สิ่งที่ชอบ เช่น ขนม น้ำอัดลม	บางครั้ง	๒.๐๐	๑.๐๘
๕. เอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง	บ่อย	๒.๗๙	๑.๐๘
๖. ฝากคำชมไปยังผู้ปกครอง	บางครั้ง	๑.๖๘	๑.๐๐
๗. เล่าให้ครูท่านอื่นๆ ทราบถึงความดี	บ่อย	๒.๕๓	๑.๐๗

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓๗) และใช้วิธีฝากคำชมไปยังผู้ปกครองด้วยค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด (๑.๖๘) สำหรับวิธีการลงโทษนั้น พบว่าครูผู้สอนใช้วิธีการต่อไปนี้ตามความถี่ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. พูดคุยอธิบาย	บ่อย	๓.๒๑	๐.๙๘
๒. ดุด่า	บางครั้ง	๑.๘๔	๐.๗๖
๓. ทำให้อับอายต่อหน้าชั้นเรียน	ไม่เคย	๑.๒๑	๐.๕๔
๔. แจ้งผู้ปกครอง	ไม่เคย	๑.๑๑	๐.๔๖
๕. ล้อเลียน	ไม่เคย	๑.๐๐	๐.๓๓
๖. เฆี่ยนตี	ไม่เคย	๑.๒๑	๐.๔๒
๗. ให้ทำกิจกรรมเพื่อลงโทษ เช่น เก็บขยะ	บางครั้ง	๑.๗๙	๐.๗๙
๘. ห้ามไม่ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น พักกลางวัน	ไม่เคย	๑.๔๒	๐.๖๑
๙. กล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง	บางครั้ง	๒.๐๐	๑.๐๕

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบนักเรียนทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๒๑) และวิธีการที่ไม่เคยใช้ได้แก่ การทำให้อับอายต่อหน้าชั้นเรียน (๑.๒๑) การแจ้งผู้ปกครอง (๑.๑๑) การล้อเลียน (๑.๐๐) การเฆี่ยนตี (๑.๒๑) และการห้ามไม่ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ชอบ (๑.๔๒) สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อพบว่าเด็กมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมนั้น ครูผู้สอนใช้วิธีการต่อไปนี้ด้วยความถี่ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

การแก้ปัญหา	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. ปรึกษาเพื่อน ครู อาจารย์	มาก	๒.๘๙	๑.๐๕
๒. แจ้ง/หารือกับผู้บริหาร	น้อย	๒.๑๖	๑.๐๗
๓. พูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัว	มาก	๒.๕๘	๑.๓๐
๔. พูดคุยกับนักเรียนในชั้นเรียนให้เพื่อนนักเรียนได้ร่วมรับรู้	น้อย	๒.๒๖	๑.๒๔
๕. ปรึกษากับผู้ปกครอง	น้อย	๑.๕๘	๑.๒๖

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = มาก ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = น้อย ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัวด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) และใช้วิธีพูดคุยกับนักเรียนในชั้นเรียนให้เพื่อนนักเรียนได้ร่วมรับรู้ด้วยค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (๒.๑)

ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม-จริยธรรม	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. การเข้าวัดในวันทางศาสนา	มาก	๒.๙๕	๑.๐๓
๒. การเรียนในศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	มาก	๓.๑๑	๐.๘๘
๓. การสอนของโรงเรียน	มาก	๒.๖๘	๑.๐๖
๔. กิจกรรมเสริมของโรงเรียน	มาก	๒.๙๕	๑.๐๓
๕. ครอบครัวของเด็กนักเรียน	มาก	๓.๓๒	๑.๐๐
๖. แบบอย่างจากผู้ใหญ่รอบข้าง	มาก	๓.๑๖	๑.๐๑
๗. แบบอย่างจากเพื่อนๆ	มาก	๓.๒๑	๐.๗๙
๘. สภาพของชุมชน เช่น มีความใกล้ชิด มีความปลอดภัย	มาก	๓.๑๑	๐.๙๙
๙. การดำเนินงาน/กิจกรรมโดยเขตคลองสาน	มาก	๒.๖๓	๑.๐๗

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = มาก ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = น้อย ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่มีทัศนะว่าครอบครัวของเด็กนักเรียนคือปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (๓.๓๒) รองลงมาได้แก่แบบอย่างจากเพื่อนๆ (๓.๒๑) การเรียนคำสอนทางศาสนา (๓.๑๑) และสภาพของชุมชน (๓.๑๑) และครูส่วนใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการดำเนินงาน/กิจกรรมโดยเขตคลองสานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (๒.๖๓)

ส่วนที่ ๒ เนื้อหาคุณธรรม จริยธรรมที่สอน

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของคุณธรรม จริยธรรมที่ครูสอนนักเรียนเพื่อให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ข้อมูลที่จะนำเสนอเป็นการสังเคราะห์จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของคำถามปลายเปิด โดยข้อมูลที่สังเคราะห์ได้จะนำเสนอแยกเป็นสามด้าน คือ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ความรู้หมายถึงเนื้อหาที่ผู้สอนสอนแก่นักเรียน ทัศนคติหมายถึงท่าทีที่ผู้สอนสอนให้นักเรียนมีต่อสิ่งที่รู้นั้น และพฤติกรรม หมายถึงการกระทำบนพื้นฐานของความรู้และท่าทีดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ผู้สอนให้ความรู้แก่นักเรียนว่าพระคุณพ่อแม่มีอย่างไรบ้าง และสอนให้นักเรียนมีท่าทีตระหนักต่อพระคุณนั้น โดยคาดหวังให้นักเรียนมีพฤติกรรมกตัญญู เป็นต้น

ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้ในส่วนของครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีดังนี้ (ดูรายละเอียดเนื้อหาคำสอนที่ภาคผนวก ข)

ด้านการพัฒนาตนเอง

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	พระคุณ (เช่น ของพ่อแม่ ครูอาจารย์) ระเบียบวินัย สิทธิ มารยาท หน้าที่ มงคลสูตร อิทธิบาท ๔ หลักกรรม ศีล ๕ ฆราวาสธรรม ทิศ๖ กัลยาณมิตร อบายมุข หิริโอตัปปะ พรหมวิหาร
ทัศนคติ	ตระหนัก ยึดมั่น มีสำนึกขณะจะกระทำ
พฤติกรรม	มีน้ำใจ กตัญญู มีระเบียบวินัย เคารพสิทธิ ทำดี เลี่ยงทำชั่ว มีมารยาท พึ่งตนเอง ทำตามหน้าที่ ทำตามหลักธรรม

ด้านการพัฒนาสังคม

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	ความดี/ชั่ว พระคุณ (เช่น ของพ่อแม่ ครูอาจารย์) ระเบียบวินัย หน้าที่ อิทธิบาท ๔ เบญจศีล เบญจธรรม สังคหวัตถุ
ทัศนคติ	ตระหนัก ยึดมั่น มุ่งมั่น มีสำนึกขณะจะกระทำ
พฤติกรรม	มีน้ำใจ กตัญญู ทำตามหน้าที่ ทำตามหลักธรรม

ด้านการพัฒนางาน

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	พระคุณ สังคหวัตถุ ฆราวาสธรรม อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ บุญกิริยาวัตถุ
ทัศนคติ	ยึดมั่น มุ่งมั่น มีสำนึกขณะจะกระทำ
พฤติกรรม	มีน้ำใจ กตัญญู ทำตามหลักธรรม

๓.๒ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา โดยจะนำเสนอในสองส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน และข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามผู้บริหารและครูในโรงเรียน

๓.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียน

โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษาจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยนางสร้อย ชอบฝึก หลังนางสร้อยถึงแก่กรรม นายแถม ชอบฝึก ได้ดำเนินกิจการต่อจนถึงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๑ จึงได้มอบถวายกรรมสิทธิ์และกิจการของโรงเรียนทั้งหมดให้เป็นศาสนสมบัติของวัดอนงคาราม โดยมีท่านเจ้าอาวาส เป็นประธานโดยตำแหน่ง มีบรรพชิตและคฤหัสถ์ร่วมเป็นกรรมการ ได้ดำเนินการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ด้วยเหตุนี้โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษาจึงเป็นโรงเรียนเอกชนของวัดอนงคาราม

โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษามีคำขวัญว่า "มีวินัย ใฝ่ศึกษา จรรยางาม" โรงเรียนตั้งอยู่ที่ ๑๒๕ ซอยสมเด็จเจ้าพระยา ๕ แขวงสมเด็จฯ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนสหศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนมีคณะผู้บริหารประกอบด้วย

๑. พระราชปัญญามุนี	ผู้อำนวยการ
๒. นายอภัย เกตุจรูญ	ผู้รับใบอนุญาต
๓. นางจงกล พลายน้อย	ผู้จัดการ
๔. นางสาวมยุรี อะมะหะหมัดจุฬา	ครูใหญ่

ในปีที่ผ่านมา โรงเรียนมีประวัติได้รับรางวัลหรือเข้าร่วมโครงการของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้

ปี พ.ศ.	รางวัล/โครงการ
๒๕๔๔	โรงเรียนจัดจริยศึกษาดีเด่น
๒๕๔๔	โรงเรียนสีขาวเฉลิมพระเกียรติ
๒๕๔๕	โรงเรียนแกนนำปลอดลูกน้ำยุงลาย
๒๕๔๖	โรงเรียนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด

โรงเรียนเปิดทำการสอนให้แก่นักเรียนในระดับประถมต้นถึงมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถแจกแจงจำนวนห้องและจำนวนนักเรียนตามช่วงชั้นได้ดังนี้

ช่วงชั้น	จำนวนห้อง	จำนวนนักเรียน
๑	๔	๑๑๔
๒	๓	๑๔๑
๓	๕	๑๔๐

ครูในโรงเรียนเป็นชาย ๔ คน หญิง ๒๐ คน เฉลี่ยมีอายุ ๔๕ ปี และมีประสบการณ์การสอนเฉลี่ย ๑๒ ปี มีวุฒิปริญญาตรี ๑๙ คน ต่ำกว่าปริญญาตรี ๕ คน ครูร้อยละ๗๕ ขึ้นไปสอนตรงตามความถนัดของตน และครูทุกคนมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและมีคุณธรรมจริยธรรมดี

นักเรียนโดยทั่วไปเป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทค่อนข้างเรียบร้อย ร้อยละ ๖๕ มีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างขัดสน ร้อยละ ๒๕ มีฐานะปานกลาง และร้อยละ ๑๐ มีฐานะดี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง และมีระดับการศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงระดับปริญญาตรี

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับวัดอนงคาราม ผู้ปกครอง ชุมชน และสำนักงานเขตคลองสาน กล่าวคือ ในส่วนของวัดอนงคาราม โรงเรียนส่งโต๊ะหมู่เพื่อร่วมเข้าประกวดการจัดโต๊ะหมู่บูชา ซึ่งวัดจัดเป็นประจำทุกปีในวันวิสาขบูชา อีกทั้ง โรงเรียนยังจัดให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา เช่น การเวียนเทียน และจัดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ – มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ฟังธรรมวันพระ รวมถึงการส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันอาราธนาศีลและการประกวดการสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ และโรงเรียนยังเข้าร่วมงานกิจกรรมวันแม่ที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัด ซึ่งจัดขึ้นทุกปี นอกจากนี้ โรงเรียนยังร่วมมือกับวัดในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาอีกด้วย

ในส่วนของผู้ปกครองนักเรียน ได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับโรงเรียนในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น การร่วมทำบุญตักบาตรในวันไหว้ครู กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ การถวายเทียนพรรษา รวมถึงการช่วยเหลือ

บุตรหลานที่ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนกับวัด เช่น การเข้าร่วมการประกวดแข่งขันต่าง ๆ

ในส่วนของชุมชนนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดมักเป็นความร่วมมือกับสำนักงานเขตคลองสาน ซึ่งโรงเรียนก็ได้มีส่วนเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นด้วย โดยมากกิจกรรมจะจัดขึ้นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น การถวายเทียนพรรษา กิจกรรม ๕ ธันวามหาราช กิจกรรมรำลึกถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ นอกจากนี้โรงเรียนยังเข้าร่วมในกิจกรรมอื่นๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การเดินรณรงค์ต้านยาเสพติด

๓.๒.๒ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของ โรงเรียน

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน โดยจะนำเสนอข้อมูลเป็นสองส่วน ได้แก่ โรงเรียน และ ครูประจำชั้น

โรงเรียน

ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนนั้น โรงเรียนอาศัยวิธีการหารือกับคณะครูอย่างเป็นทางการในระดับมากที่สุด โรงเรียนใช้วิธีการหารือกับกรรมการโรงเรียน คณะผู้บริหาร/หัวหน้าฝ่าย และวัดอนงคารามในระดับมาก และยังมีการหารือกับผู้ปกครองและครูผู้รับผิดชอบในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาด้านความประพฤติในระดับมาก นอกจากนี้ยังมีการปรึกษากับพระอาจารย์จากวัดอนงคารามที่มาสอนที่โรงเรียนอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ทางโรงเรียนจัดประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อหารือเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม

ในระดับน้อย เช่นเดียวกับการหารือหรือขอความร่วมมือจากชุมชนรอบโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีการหารือหรือขอความร่วมมือจากสำนักงานเขตคลองสานในระดับน้อยที่สุด

รูปแบบในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่โรงเรียนใช้ คือ การให้ครูสอนสอดแทรกไว้ในทุกรายวิชา การจัดเวลาพิเศษสำหรับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม กล่าวคือ ในวันพระโรงเรียนจัดให้มีการสวดมนต์และฟังธรรมที่วัดอนงคาราม รวมถึงการนิมนต์พระอาจารย์เพื่อมาบรรยายธรรมในโอกาสพิเศษอีกด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนยังจัดกิจกรรมช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เช่น โครงการค่ายคุณธรรม จริยธรรม โครงการธนาคารความดี การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และการยกย่องนักเรียนผู้ทำความดี

ในด้านวิธีการอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น โรงเรียนใช้วิธีการสอนด้วยวาจา เช่น การอบรมหน้าเสาธง ในระดับมากที่สุด รวมถึงการสอนด้วยการให้รางวัล (เช่น การชมเชย) นักเรียนที่ประพฤติดี นอกจากนี้ โรงเรียนยังใช้วิธีการให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จัดหาสื่อที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น หนังสือ เทป วีซีดี และใช้วิธีการยกย่องนักเรียนที่ประพฤติดีให้เป็นแบบอย่างในระดับมาก ส่วนวิธีการกระตุ้นให้เด็กคิดเองนั้นใช้ในระดับน้อย เช่นเดียวกับการลงโทษเด็กที่ประพฤติไม่ดี และยังมีการลงโทษเด็กที่ประพฤติไม่ดี เพื่อให้เป็นตัวอย่างในระดับน้อยที่สุด

ในการเสริมสร้างด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น โรงเรียนเน้นในเรื่องหน้าที่การเป็นบุตรที่ดีในระดับมากที่สุด นอกเหนือจากนั้นมีการเน้นหน้าที่ในมิติของความเป็นนักเรียน พี่/น้อง เพื่อน สมาชิกของสังคม พลเมือง และศาสนิกชนในระดับมาก ส่วนหน้าที่ในมิติของสมาชิกชุมชนมีการเน้นในระดับน้อย

ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนนั้น เห็นว่าครอบครัวของเด็กนักเรียน กิจกรรมการเข้าวัดในวันสำคัญทางศาสนา และการเรียนใน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เด็ก นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมในระดับมากที่สุด ส่วนการเรียนการสอน/กิจกรรมของโรงเรียน แบบอย่างจากผู้ใหญ่และเพื่อนๆ ต่างก็เป็นปัจจัย ที่มีความสำคัญในระดับมาก ส่วนการดำเนินงานของชุมชนและ สำนักงานเขตคลองสานเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในระดับน้อย นอกจากนี้ยังเห็นว่าสื่อที่ดีทางโทรทัศน์ก็มีบทบาทมากเช่นกัน

นอกจากนี้ ผู้บริหารยังเห็นอีกว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่ความนิยมตามวัฒนธรรมตะวันตก นอกจากนี้ ปัญหายังมาจากการไม่มีเวลาของผู้ปกครองในการอบรมดูแลบุตรหลาน รวมถึงความไม่รู้จักพอและการหวังที่จะได้ทรัพย์มาอย่างง่ายๆ ต่างก็เป็นเครื่องบั่นทอนคุณธรรม จริยธรรมทั้งหลายอีกด้วย

ครูประจำชั้น

ส่วนนี้ประกอบด้วยข้อมูล ๒ ส่วน ได้แก่ (ก) ส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการสอน วิธีการให้รางวัลและลงโทษ วิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม รวมถึงทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และ (ข) ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม

ส่วนที่ ๑ วิธีการสอน

ในส่วนนี้จะนำเสนอตารางข้อมูลแสดงความถี่ของการใช้วิธีการต่างๆ ในการสอน ในการให้รางวัล และในการลงโทษ รวมถึงวิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม และในตอนท้ายจะนำเสนอตารางข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของครูประจำชั้นในด้านปัจจัยที่เห็นว่ามีผลต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในส่วนของวิธีการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ครูใช้วิธีการต่างๆ ตามความถี่ดังต่อไปนี้

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. สอนด้วยการบอกเพียงว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด	บ่อย	๒.๕	๑.๐๘
๒. สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และอธิบายเพิ่มเติม	บ่อย	๓.๑	๐.๕๗
๓. สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และเปิดโอกาสให้ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	บ่อย	๒.๙	๐.๕๗
๔. สอนด้วยการเล่าเรื่อง เช่น นิทาน ประสบการณ์ที่เคยพบ เพื่อให้ทราบว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด	บ่อย	๒.๘	๐.๖๓
๕. สอนด้วยการชี้ว่าในบรรดาคนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ใครเป็นตัวอย่างที่ดี ใครเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี	บ่อย	๒.๖	๐.๗๐
๖. สอนด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น ขณะเล่นพละ	บางครั้ง	๒.๓	๐.๔๘

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๗. สอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง	บ่อย	๒.๗	๐.๔๘
๘. สอนด้วยการให้รางวัล เช่น คำชม เมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง	บ่อย	๒.๖	๐.๕๒
๙. สอนด้วยการลงโทษ เช่น ดุว่า เมื่อมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง	บางครั้ง	๒.๑	๐.๓๒
๑๐. สอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น หนังสือ เทปวีซีดี	บางครั้ง	๒.๑	๐.๓๒
๑๑. สอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	บางครั้ง	๒.๒	๐.๔๒
๑๒. สอนด้วยการให้ปฏิบัติ เช่น ให้ใส่บาตร ทำบุญ ให้ช่วยสอนการบ้านน้อง	บางครั้ง	๒.๒	๐.๔๒

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการ สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และอธิบายเพิ่มเติมด้วยค่าเฉลี่ย สูงสุด (๓.๑) และใช้วิธีการสอนด้วยการลงโทษและการจัดหาสื่อที่เหมาะสมด้วยค่าเฉลี่ยต่ำสุด (๒.๑)ทั้งนี้ หากนำข้อมูลข้างต้นมาจำแนกค่าเฉลี่ยตามประเภทของวิธีการสอน จะได้ผลตามตารางต่อไปนี้

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
สอนด้วยวาจา	บ่อย	๒.๗๘	๐.๒๑
สอนด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน	บางครั้ง	๒.๓	๐.๔๘
สอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง	บ่อย	๒.๗	๐.๔๘
สอนด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ	บางครั้ง	๒.๓๕	๐.๑๔
สอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	บางครั้ง	๒.๑	๐.๓๒
สอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	บางครั้ง	๒.๒	๐.๔๒
สอนด้วยการให้ปฏิบัติ	บางครั้ง	๒.๒	๐.๔๒

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะเห็นได้ว่าครูประจำชั้นใช้วิธีการสอนด้วยวาจาด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๒.๗๘) รองลงมาได้แก่การสอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง (๒.๗) และการสอนด้วยการให้รางวัลและลงโทษ(๒.๓๕)ตามลำดับ สำหรับวิธีการให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีความประพฤติดีนั้น พบว่าครูประจำชั้นใช้วิธีการดังต่อไปนี้ตามความถี่ที่ปรากฏในตารางข้างล่าง

วิธีการให้รางวัล	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. ชมเชย	เสมอ	๓.๕	๐.๕๓
๒. ยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน	บ่อย	๓.๑	๐.๕๗
๓. ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ	บ่อย	๒.๖	๐.๗๐
๔. ให้สิ่งที่ชอบ เช่น ขนม น้ำอัดลม	บางครั้ง	๑.๘	๐.๗๙
๕. เอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง	บ่อย	๒.๙	๐.๗๔
๖. ฝากคำชมไปยังผู้ปกครอง	บางครั้ง	๒.๓	๐.๔๘
๗. เล่าให้ครูท่านอื่นๆ ทราบถึงความดี	บ่อย	๒.๗	๑.๑๖

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติดีเสมอ (๓.๕) และใช้วิธีให้สิ่งของที่เด็กชอบในค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด (๑.๘) สำหรับวิธีการลงโทษนั้น พบว่าครูประจำชั้นใช้วิธีการต่อไปนี้ตามความถี่ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. พูดคุยอธิบาย	บ่อย	๓.๓	๐.๔๘
๒. ดุด่า	บางครั้ง	๑.๙	๐.๓๒
๓. ทำให้อับอายต่อหน้าชั้นเรียน	ไม่เคย	๑.๒	๐.๔๒
๔. แจ้งผู้ปกครอง	บางครั้ง	๒	๐.๐๐
๕. ล้อเลียน	ไม่เคย	๑.๑	๐.๓๒
๖. เฆี่ยนตี	บางครั้ง	๒	๐.๐๐
๗. ให้ทำกิจกรรมเพื่อลงโทษ เช่น เก็บขยะ	บางครั้ง	๑.๙	๐.๗๔
๘. ห้ามไม่ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น พักกลางวัน	ไม่เคย	๑.๒	๐.๔๒
๙. กล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง	บางครั้ง	๑.๘	๐.๔๒

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบนักเรียนทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) และวิธีการที่ไม่เคยใช้ได้แก่ การทำให้อับอายต่อหน้าชั้นเรียน (๑.๒) การล้อเลียน (๑.๑) และการห้ามไม่ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ชอบ (๑.๒) สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อพบว่าเด็กมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมนั้น ครูประจำชั้นใช้วิธีการต่อไปนี้ด้วยความถี่ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

การแก้ปัญหา	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. ปรึกษาเพื่อนครูอาจารย์	มาก	๓.๑	๐.๕๗
๒. แจ้ง/หารือกับผู้บริหาร	มาก	๒.๖	๐.๗๐
๓. พูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัว	มาก	๓.๓	๐.๔๘
๔. พูดคุยกับนักเรียนในชั้นเรียนให้เพื่อนนักเรียนได้ร่วมรับรู้	น้อย	๒.๑	๐.๘๘
๕. ปรึกษากับผู้ปกครอง	มาก	๓.๑	๐.๗๔

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = มาก ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = น้อย ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัวด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) และใช้วิธีพูดคุยกับนักเรียนในชั้นเรียนให้เพื่อนนักเรียนได้ร่วมรับรู้ด้วยค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (๒.๑)

ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม–จริยธรรม	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. การเข้าวัดในวันทางศาสนา	มาก	๒.๘	๐.๗๙
๒. การเรียนในศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	มาก	๒.๕	๐.๘๕
๓. การสอนของโรงเรียน	มาก	๓	๐.๔๗
๔. กิจกรรมเสริมของโรงเรียน	มาก	๓	๐.๔๗
๕. ครอบครัวของเด็กนักเรียน	มาก	๓.๔	๐.๗๐
๖. แบบอย่างจากผู้ใหญ่รอบข้าง	มาก	๓.๑	๐.๙๙
๗. แบบอย่างจากเพื่อนๆ	มาก	๒.๙	๐.๘๘
๘. สภาพของชุมชน เช่น มีความใกล้ชิด มีความปลอดภัย	มาก	๓.๒	๐.๗๙
๙. การดำเนินงาน/กิจกรรมโดยเขตคลองสาน	น้อย	๒.๒	๑.๐๓

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = มาก ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = น้อย ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าครูส่วนใหญ่มีทัศนะว่าครอบครัวของเด็กนักเรียนคือปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (๓.๔) รองลงมาได้แก่สภาพของชุมชน (๓.๒) และแบบอย่างจากผู้ใหญ่รอบข้าง (๓.๑) และครูส่วนใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการดำเนินงาน/กิจกรรมโดยเขตคลองสานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (๒.๒)

ส่วนที่ ๒ เนื้อหาคุณธรรม จริยธรรมที่สอน

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของคุณธรรม จริยธรรมที่ครูสอนนักเรียนเพื่อให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ข้อมูลที่จะนำเสนอเป็นการสังเคราะห์จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของคำถามปลายเปิด โดยข้อมูลที่สังเคราะห์ได้จะนำเสนอแยกเป็นสามด้าน คือ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ความรู้หมายถึงเนื้อหาที่ผู้สอนสอนแก่นักเรียน ทัศนคติหมายถึงท่าทีที่ผู้สอนสอนให้นักเรียนมีต่อสิ่งที่รู้นั้น และพฤติกรรมหมายถึงการกระทำบนพื้นฐานของความรู้และท่าทีดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ผู้สอนให้ความรู้แก่นักเรียนว่าพระคุณพ่อแม่มีอย่างไรบ้าง และสอนให้นักเรียนมีท่าทีตระหนักต่อพระคุณนั้น โดยคาดหวังให้นักเรียนมีพฤติกรรมกตัญญู เป็นต้น

ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้ในส่วนของครูประจำชั้นของโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษามีดังนี้ (ดูรายละเอียดเนื้อหาคำสอนที่ ภาคผนวก ข)

ด้านการพัฒนาตนเอง

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	ความดี/ชั่ว ความสำคัญของการพัฒนาตน
ทัศนคติ	ตระหนัก มุ่งมั่น เชื่อฟัง มีเหตุผล (ไม่เอาแต่อารมณ์)
พฤติกรรม	มีสัจจะ มีน้ำใจ พึ่งตนเอง ปฏิบัติตามคำสอน

ด้านการพัฒนางาน

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	พระคุณ หน้าที่ ระเบียบวินัย
ทัศนคติ	ตระหนัก มุ่งมั่น มีสำนึกขณะจะกระทำ
พฤติกรรม	มีน้ำใจ กตัญญู ทำหน้าที่ มีระเบียบวินัย ฝึกฝนสม่ำเสมอ เรียนรู้จากความผิดพลาด

ด้านการพัฒนาสังคม

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	ความดี/ชั่ว พระคุณ ความสำคัญของความเป็นไทย ความสำคัญของท้องถิ่น ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
ทัศนคติ	ตระหนัก มุ่งมั่น รัก/ภาคภูมิ มีสำนึกขณะจะกระทำ รอบคอบ
พฤติกรรม	เสียสละ กตัญญู รักษาสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตามศาสนา รักษาวัฒนธรรม ทำตนเป็นประโยชน์ ไม่ทำตนเป็นปัญหา

๓.๓ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดย ครอบครัว

๓.๓.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัวของนักเรียนที่โรงเรียนคัดเลือกแล้วว่าเป็นผู้ประกอบ ด้วยคุณธรรม จริยธรรม จำนวน ๑๐ ครอบครัวนั้น มีรายได้เฉลี่ย ๑๔,๖๖๗ บาทต่อเดือน ครอบครัวที่มีรายได้สูงที่สุด มีรายได้ ๑๘,๐๐๐ บาท ต่อเดือน และครอบครัวที่มีรายได้ต่ำสุด มีรายได้ ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน ครอบครัวทั้งหลายเหล่านี้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาเฉลี่ย ๓๖ ปี ครอบครัวที่อยู่อาศัยมาเป็นระยะเวลานานที่สุด อยู่อาศัยมาแล้ว ๕๐ ปี ครอบครัวที่อยู่อาศัยมาเป็นระยะเวลาน้อยที่สุด อยู่อาศัยมาแล้ว ๘ ปี และในจำนวน ๑๐ ครอบครัวนี้ มี ๒ ครอบครัวที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ ต่างจังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด และ บุรีรัมย์ โดยทั้งสองครอบครัวได้มา อาศัยอยู่ ณ ที่นี้เป็นระยะเวลา ๑๕ และ ๑๐ ปีตามลำดับ

กิจกรรมที่ครอบครัวร่วมทำกับวัดอนงคารามในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมา มีอาทิเช่น การร่วมทำบุญผ้าป่าการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กิจกรรมการมอบทุนการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กิจกรรมวันพ่อและวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมและทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันไหว้ครูกิจกรรมการทำบุญแด่อดีตเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม กิจกรรมทำบุญช่วยเด็กพิการ กิจกรรมการสวดมนต์ไหว้พระทุกวันอาทิตย์ และกิจกรรมการสวดมนต์เข้าพรรษาตลอด ๓ เดือน ทั้งนี้ในจำนวน ๑๐ ครอบครัว มี ๑ ครอบครัวที่ไม่มีกิจกรรมร่วมกับวัด

กิจกรรมที่ครอบครัวร่วมทำกับโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา มีอาทิเช่น การร่วมงานวันพ่อและวันแม่แห่งชาติ งานวันครู งานวันเด็ก กิจกรรมทำบุญช่วยเด็กกำพร้า กิจกรรมมอบทุนการศึกษา กิจกรรมการตั้งโต๊ะหมู่บูชา โครงการดื่มนมก่อนเรียน งานวันรำลึกศิษย์เก่าโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา และกิจกรรมอื่นๆ เช่น การบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย

กิจกรรมที่ครอบครัวร่วมทำกับชุมชน ได้แก่ การทำบุญส่งท้ายปีเก่า-ต้อนรับปีใหม่ งานวันเด็ก งานถวายพระพรวันพ่อและวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันรำลึกสมเด็จย่า การร่วมบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ ร่วมการประชุมของชุมชน ร่วมช่วยเหลือการรณรงค์ของชุมชน เช่น เรื่องยาเสพติด ทั้งนี้ในจำนวน ๑๐ ครอบครัว มี ๔ ครอบครัวที่ไม่มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน

กิจกรรมที่ครอบครัวร่วมกันทำกับสำนักงานเขตคลองสาน เช่น การประชุมคณะกรรมการชุมชน สำนักงานเขตคลองสาน การอบรมในหลักสูตรการดับเพลิงขั้นต้น การอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กิจกรรมการขจัดยุงลาย เข้ารับบริการตรวจสุขภาพ การช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวและกิจกรรมของสำนักงาน การร่วมสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานในครัวเรือน (จปฐ.) งานการถวายความจงรักภักดีแด่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทั้งนี้ในจำนวน ๑๐ ครอบครัว มี ๕ ครอบครัวที่ไม่มีกิจกรรมร่วมกับสำนักงานเขตคลองสาน

๓.๓.๒ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครอบครัว

ส่วนนี้ประกอบด้วยข้อมูล ๒ ส่วน ได้แก่ (ก) ส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการสอน วิธีการให้รางวัลและลงโทษ วิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม รวมถึงทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อ

การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของเด็ก และ (ข) ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม

ส่วนที่ ๑ วิธีการสอน

ในส่วนนี้จะนำเสนอตารางข้อมูลแสดงความถี่ของการใช้วิธีการต่างๆ ในการสอน ในการให้รางวัล และในการลงโทษ รวมถึงวิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม และในตอนท้ายจะนำเสนอตารางข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของผู้ปกครองในด้านปัจจัยที่เห็นว่ามีผลต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของเด็ก ในส่วนของวิธีการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ผู้ปกครองใช้วิธีการต่างๆ ตามความถี่ดังต่อไปนี้

วิธีการสอน	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. สอนด้วยการบอกเพียงว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด	เสมอ	๓.๗	๐.๔๘
๒. สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และอธิบายเพิ่มเติม	บ่อย	๓.๔	๐.๗๐
๓. สอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และเปิดโอกาสให้ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	บ่อย	๓.๑	๐.๙๙
๔. สอนด้วยการเล่าเรื่อง เช่น นิทาน ประสบการณ์ที่เคยพบ เพื่อให้ทราบว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด	บ่อย	๒.๗	๑.๒๕

วิธีการสอน	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๕. สอนด้วยการชี้ว่าในบรรดาคนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ใครเป็นตัวอย่างที่ดี ใครเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี	บ่อย	๓.๔	๐.๘๔
๖. สอนด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น ขณะเล่นพละ	บ่อย	๒.๕	๑.๑๘
๗. สอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง	บ่อย	๒.๘	๑.๑๔
๘. สอนด้วยการให้รางวัล เช่น คำชม เมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง	บางครั้ง	๒.๒	๑.๐๓
๙. สอนด้วยการลงโทษ เช่น ดุว่า เมื่อมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง	บางครั้ง	๒.๓	๑.๒๕
๑๐. สอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น หนังสือ เทปวีซีดี	บางครั้ง	๒.๔	๑.๒๖
๑๑. สอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	บ่อย	๓	๑.๑๕
๑๒. สอนด้วยการให้ปฏิบัติ เช่น ให้ใส่บาตร ทำบุญ ให้ช่วยสอนการบ้านน้อง	บ่อย	๓.๔	๐.๘๔

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนด้วยการบอกเพียงว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๗) รองลงมาได้แก่การสอนด้วยการบอกว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และอธิบายเพิ่มเติม (๓.๔) และใช้วิธีการสอนด้วยการให้รางวัล ลงโทษ และการจัดหาสื่อที่เหมาะสมด้วยค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย ๒.๒ ๒.๓ ๒.๔ ตามลำดับ) ทั้งนี้ หากนำข้อมูลข้างต้นมาจำแนกค่าเฉลี่ยตามประเภทของวิธีการสอน จะได้ผลตามตารางต่อไปนี้

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
สอนด้วยวาจา	บ่อย	๓.๒๖	๐.๒๙
สอนด้วยการสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน	บ่อย	๒.๕	๑.๑๘
สอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง	บ่อย	๒.๘	๑.๑๔
สอนด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ	บางครั้ง	๒.๒๕	๐.๑๕
สอนด้วยการจัดหาสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	บางครั้ง	๒.๔	๑.๒๖
สอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	บ่อย	๓	๑.๑๕
สอนด้วยการให้ปฏิบัติ	บ่อย	๓.๔	๐.๘๔

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองใช้วิธีการสอนด้วยการให้ปฏิบัติด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔)รองลงมาได้แก่ การสอนด้วยวาจา (๓.๒๖) และการสอนด้วยการชวนให้เด็กคิดหาเหตุผลเอง (๓) ตามลำดับ สำหรับวิธีการให้รางวัลเมื่อเด็กมีความประพฤติดีนั้น พบว่าผู้ปกครองใช้วิธีการดังต่อไปนี้ตามความถี่ที่ปรากฏในตารางข้างล่าง

วิธีการให้รางวัล	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. ชมเชย	บ่อย	๓.๔	๐.๘๔
๒. ยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน	บ่อย	๒.๙	๑.๑๐
๓. ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น พาไปเที่ยว	บ่อย	๒.๗	๐.๘๒
๔. ให้สิ่งที่ชอบ เช่น ขนม น้ำอัดลม	บางครั้ง	๒	๐.๖๗
๕. เอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง	บ่อย	๓.๒	๐.๗๙
๗. เล่าให้คนอื่นๆ ทราบถึงความดี	บ่อย	๒.๖	๑.๐๗

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้วิธีการชมเชยเด็กที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) และใช้วิธีให้สิ่งของที่เด็กชอบในค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด (๒) สำหรับวิธีการลงโทษนั้น พบว่าผู้ปกครองใช้วิธีการต่อไปนี้ตามความถี่ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

วิธีการลงโทษ	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. พูดคุยอธิบาย	บ่อย	๓.๓	๐.๘๒
๒. ดุด่า	บางครั้ง	๑.๙	๐.๗๔
๓. ทำให้อับอายต่อหน้าผู้อื่น	ไม่เคย	๑.๓	๐.๘๒
๔. ฟ้องคนที่เด็กเกรงกลัว เช่น ครูผู้ปกครองที่โรงเรียน	บางครั้ง	๑.๗	๑.๐๖
๕. ล้อเลียน	ไม่เคย	๑	๐.๔๗
๖. เฆี่ยนตี	ไม่เคย	๑.๔	๐.๗๐
๗. งดสิ่งที่ชอบ เช่น ขนม น้ำอัดลม	บางครั้ง	๒.๓	๑.๐๖
๘. ห้ามไม่ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น ดูโทรทัศน์	ไม่เคย	๑.๓	๐.๖๗
๙. กล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง	บ่อย	๒.๕	๐.๙๗
๑๐. กักบริเวณ	ไม่เคย	๑	๐.๔๗

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = เสมอ ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = บ่อย ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = บางครั้ง ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = ไม่เคย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ ใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบเด็กทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) และวิธีการที่ไม่เคยใช้ได้แก่ การล้อเลียน (๑) กักบริเวณ (๑) การทำให้ อับอายต่อหน้าผู้อื่น (๑.๒) การห้ามไม่ให้เด็กทำกิจกรรมที่ชอบ (๑.๓) และเฆี่ยนตี (๑.๔)

ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑. การเข้าวัดในวันทางศาสนา	มากที่สุด	๓.๕	๐.๕๓
๒. การเรียนในศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	มาก	๓.๒	๑.๐๓
๓. การสอนและกิจกรรมของโรงเรียน	มากที่สุด	๓.๕	๐.๕๓
๔. ความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก	มาก	๓.๗	๐.๔๘
๕. ญาติผู้ใหญ่ในบ้าน	มาก	๒.๙	๐.๘๘
๖. แบบอย่างจากคนรอบข้าง	มาก	๒.๖	๑.๒๖
๗. สภาพของชุมชน เช่น มีความใกล้ชิด มีความปลอดภัย	มาก	๒.๘	๐.๖๓
๘. การดำเนินงาน/กิจกรรมโดยเขตคลองสาน	น้อย	๒.๓	๐.๘๒

* หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๐๐ = มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ = มาก ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐– ๒.๔๙ = น้อย ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ = น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตาราง จะพบได้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนะว่าความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับเด็กคือปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้วยค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (๓.๗) รองลงมาได้แก่การสอนและกิจกรรมของโรงเรียน (๓.๕) และการเข้าวัดในวันทางศาสนา (๓.๕) และผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการดำเนินงาน/กิจกรรมโดยเขตคลองสานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (๒.๓)

ส่วนที่ ๒ เนื้อหาคุณธรรม จริยธรรมที่สอน

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของคุณธรรม จริยธรรมที่ผู้ปกครองสอนแก่บุตรเพื่อให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ข้อมูลที่จะนำเสนอเป็นการสังเคราะห์จากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของคำถามปลายเปิด โดยข้อมูลที่สังเคราะห์ได้จะนำเสนอแยกเป็นสามด้าน คือ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ความรู้หมายถึงเนื้อหาที่ผู้ปกครองสอนแก่บุตร ทัศนคติหมายถึงท่าทีที่ผู้ปกครองสอนให้บุตรมีต่อสิ่งที่รู้นั้น และพฤติกรรมหมายถึงการกระทำบนพื้นฐานของความรู้และท่าทีดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองให้ความรู้แก่บุตรว่าพระคุณพ่อแม่มีอย่างไรบ้าง และสอนให้บุตรมีท่าทีตระหนักต่อพระคุณนั้น โดยคาดหวังให้บุตรจะมีพฤติกรรมกตัญญู เป็นต้น

ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้ในส่วนของผู้ปกครองนักเรียน ๑๐ คน ที่ได้รับคัดเลือกจากโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษามีดังนี้ (ดูรายละเอียดเนื้อหาคำสอนที่ ภาคผนวก ข)

ด้านการพัฒนาตนเอง

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	กรรมดีชั่ว พระคุณ ระเบียบวินัย
ทัศนคติ	ตระหนัก เชื่อมั่น มุ่งมั่น มีสำนึกขณะจะกระทำ
พฤติกรรม	สุภาพ มีน้ำใจ กตัญญู มีระเบียบวินัย อดออม

ด้านการพัฒนางาน

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	กรรมดีชั่ว พระคุณ ระเบียบวินัย หน้าที่
ทัศนคติ	อดทน มุ่งมั่น มีสำนึกขณะจะกระทำ
พฤติกรรม	มีน้ำใจ กตัญญู รับผิดชอบหน้าที่ มีระเบียบวินัย พึ่งตนเอง

ด้านการพัฒนาสังคม

ด้าน	เนื้อหา
ความรู้	พระคุณ ระเบียบวินัย หน้าที่ กติกา
ทัศนคติ	ตระหนัก รัก เคารพ มุ่งมั่น
พฤติกรรม	มีน้ำใจ กตัญญู ทำตามกติกา ทำตามหน้าที่

๓.๔ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยชุมชนซอยช่างนาค–สะพานยาว

๓.๔.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน

ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวเป็นหนึ่งในชุมชนรอบวัดอนงคาราม ในอดีตส่วนใหญ่เป็นที่อาศัยของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และบ้านเดิมของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) ก็ตั้งอยู่ในซอยช่างนาคแห่งนี้ ซึ่งภายหลังได้มีการบริจาคที่ดินให้แก่วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร โดยมีเจตนารมย์ให้ประชาชนเช่าปลูกบ้านเพื่อให้วัดจะได้มีรายได้จากค่าเช่า สำหรับที่มาของชื่อ "สะพานยาว" เกิดจากในอดีตมีพื้นที่เป็นสวนและมีคูคลองอยู่มาก จึงใช้ไม้ทำเป็นทางเดินเพื่อความสะดวก ตั้งแต่วัดกัลยาณมิตรฯ จนถึงตลาดท่าดินแดง ต่อมาเมื่อมีความเจริญด้านสาธารณูปโภคมากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกคูคลองและยึดเป็นที่ส่วนบุคคล จึงไม่มีไม้พาดเป็นสะพานอีกต่อไป คงเหลือเพียงชื่อ "สะพานยาว" เท่านั้น

ชุมชนนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตชุมชนมาช้านาน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน จึงมีประเพณีวัฒนธรรมของชาวจีนที่สืบทอดกันมา เช่น เทศกาลวันตรุษจีน วันไหว้บรรพบุรุษ วันไหว้พระจันทร์ งานประจำปีศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้าแม่ซำไนเก็ง ศาลเจ้าปุงเถ่ากงท่าดินแดง ศาลเจ้าพ่อกวนอู ประชากรของชุมชนมี ๑,๙๙๖ คน (๔๙๖ ครอบครัว/ ๒๙๘ หลังคาเรือน) ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ ๒๐ อาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๖๐ รับราชการ ร้อยละ ๕ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๘ และอาชีพอื่นๆ ร้อยละ ๗ ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา รองลงมาคือศาสนาอิสลาม

ชุมชนมีคณะกรรมการชุมชนจำนวน ๒๓ คนซึ่งร่วมประชุมกันเฉลี่ยเดือนละ ๑ ครั้ง ในส่วนของกิจกรรมนั้น ชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา ได้แก่ การจัดงานวันเด็ก และการทำบุญปีใหม่ และยังมีกิจกรรมร่วมกับสำนักงานเขตคลองสาน ได้แก่ การประชุมประจำเดือน การสัมมนาร่วมกันระหว่างชุมชนซึ่งสำนักงานเขตจัดขึ้น นอกจากนี้ ยังเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ของเขต เช่น การอบรมต่างๆ กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์

ในส่วนของสภาพของชุมชนนั้น โดยทั่วไปชุมชนมีความใกล้ชิดกันในระดับมาก แต่สำหรับความใกล้ชิดและการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนอื่นๆ นั้นยังอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความใกล้ชิดและการทำกิจกรรมร่วมกับวัดอนงคารามในระดับมาก สำหรับความใกล้ชิดที่มีกับโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษาและสำนักงานเขตคลองสานนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด และมีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ในระดับมาก (ดูรายละเอียดของชุมชนที่ ภาคผนวก ค)

๓.๔.๒ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของชุมชน

ชุมชนมีความสนใจในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชน และมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีการหารือเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในชุมชนอยู่ในระดับน้อย และการจัดกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการจัดเพื่อเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ หรือจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นๆ สำหรับกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ชุมชนจัดขึ้นนั้น เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ตัดสินใจอาสาเข้าร่วมใน

ระดับน้อยที่สุด แต่เข้ามีส่วนร่วมโดยการขอร้องของผู้ใหญ่ในระดับมาก สำหรับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการประชุมหารือระหว่างสมาชิกในชุมชนนั้น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนนั้น ชุมชนใช้วิธีการให้ตัวแทนของชุมชนติดต่อขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการ เช่น สำนักงานเขตคลองสาน หรือสถานีตำรวจ ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ตัวแทนชุมชนติดต่อขอความร่วมมือจากโรงเรียนในระดับน้อย และขอความร่วมมือจากวัดในระดับน้อยที่สุด

นอกจากชุมชนจะใช้วิธีประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ให้ปลอดจากอบายมุขและแหล่งมั่วสุม ในระดับมากที่สุดแล้ว ชุมชนยังใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยเป็นหูเป็นตาดูแลพฤติกรรมเด็กและเยาวชน และประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ในระดับมาก

ในส่วนของการประชุมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนนั้น ชุมชนจัดประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนในระดับมาก แต่มีการจัดประชุมในรูปแบบอื่นๆ ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือให้ช่วยเป็นหูเป็นตาดูแลพฤติกรรมเยาวชน การจัดประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือให้ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ให้ปลอดจากอบายมุข และแหล่งมั่วสุม และการจัดประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือให้ช่วยสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน

นอกจากนี้ สมาชิกในชุมชนยังมีบทบาทในระดับมากในการแจ้งแก่ประธาน/กรรมการชุมชนให้ประสานงานกับทางราชการเพื่อขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน แต่มีบทบาทในการแจ้งแก่ประธาน/กรรมการชุมชนให้จัดประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในระดับน้อยที่สุด

ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความใกล้ชิดในชุมชนและเพื่อยกย่องเยาวชนที่เป็นคนดีในระดับน้อย และยังมีการจัดกิจกรรมต่อไปนี้ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาด้านต่างๆ ในชุมชน กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความใกล้ชิดในครอบครัว กิจกรรมเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาในครอบครัว กิจกรรมเพื่อยกย่องบุคคลที่เป็นคนดีในชุมชน กิจกรรมเพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสเล่นกีฬา กิจกรรมเพื่อให้ความรู้เรื่องคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน กิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในหมู่เยาวชน และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นศาสนิกชนที่ดีแก่เยาวชน

๓.๕ การร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

วัดอนงคาราม โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนต่างเห็นว่าวันแม่แห่งชาติเป็นโอกาสอันดีที่จะร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในปีนี้จึงได้เลือกที่จะจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘ ดังมีรายละเอียดโครงการดังนี้

๓.๕.๑ ชื่อโครงการ

น้อมรำลึกและเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์

๓.๕.๒ หลักการและเหตุผล

พสกนิกรชาวไทยต่างแซ่ซร้องสรรเสริญสมเด็จพระนางเจ้า สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเป็นแม่ของแผ่นดิน ผู้ทรงเป็น แม่ ซึ่งให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ผู้ที่พักพิงเสมอมา แม่ ซึ่งให้คำชี้แนะแนวทาง อาชีพ การมีที่ทำกินเป็นของตัวเอง และดูแลทุกข์สุขของประชาชน เราในฐานะ พสกนิกร และสถาบันการศึกษาที่ผลิตเยาวชนและร่วมสร้างจิตสำนึก ที่ดีให้กับเยาวชนเหล่านั้น จึงได้ร่วมกันจัดงานวันแม่แห่งชาติขึ้น เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และเป็น การแสดงออกซึ่งกตัญญุตาของลูกที่มีต่อแม่เป็นประจำทุกปีมา

๓.๕.๓ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง ร่วมกันรำลึกถึง พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

๒. เพื่อให้คณะครู และนักเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน

๓. เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสใกล้ชิด แสดงความรักและ ความกตัญญูต่อผู้เป็นแม่

๓.๕.๔ วัน เวลา/สถานที่

เวลา ๘.๐๐ น. - ๑๒.๐๐ น. วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘ ณ โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

๓.๕.๕ ผู้เข้าร่วม

พระภิกษุ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และ ตัวแทนชุมชน รวมจำนวนประมาณ ๕๐ คน

๓.๕.๖ งบประมาณรายจ่าย

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาโดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายดังนี้

๑. ปัจจัยถวายพระวิทยากร ๑ รูป	๕๐๐ บาท
๒. เครื่องดื่มสำหรับพระภิกษุ ครูและผู้ปกครอง (๕๐ คน x ๒๐ บาท)	๑,๐๐๐ บาท
๓. อาหารเช้าและกลางวันสำหรับครู (๓๐ คน x ๗๐ บาท)	๒,๑๐๐ บาท
๔. ดอกมะลิวันแม่สำหรับครู (๓๐ คน x ๑๐ บาท)	๓๐๐ บาท
๕. รูป (๔๐ ภาพ x ๕ บาท)	๒๐๐ บาท
๖. ของที่ระลึกแด่แม่และนักเรียน (๑๐๐ คน x ๓๕ บาท)	๓,๕๐๐ บาท
๗. รางวัลประกวดภาพวาด (๑๕ คน)	๓๗๕ บาท
๘. รางวัลร้องเพลงและเล่นดนตรีไทย (๒๗ คน)	๑,๓๕๐ บาท
๙. เอกสาร (๕๐๐ ใบ)	๓๐๐ บาท
๑๐. ค่าจัดสถานที่	๑,๐๐๐ บาท
๑๑. ค่าจัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติฯ	๒๐๐ บาท
รวม	๑๐,๘๒๕ บาท

๓.๕.๗ กำหนดการ

เวลา	กิจกรรม
๘.๓๐ น. - ๙.๐๐ น.	แสดงดนตรีไทย
๙.๐๐ น. - ๙.๓๐ น.	อ่านอาศิรวาท และ รำถวายพระพร
๙.๓๐ น. - ๑๐.๐๐ น.	ฟังเทศน์แหล่
๑๐.๐๐ น.- ๑๑.๐๐ น.	จัดกิจกรรมแม่-ลูก
๑๑.๐๐ น.- ๑๑.๓๐ น.	ประกวดร้องเพลง
๑๑.๓๐ น.- ๑๒.๐๐ น	มอบของรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดต่างๆ และมอบของที่ระลึกแก่นักเรียนและผู้ปกครองทุกคนที่มาร่วมกิจกรรม

นอกจากนี้ ยังมีการแสดงนิทรรศการการประกวดภาพระบายสี และการประกวดเรียงความตลอดงานอีกด้วย

๓.๕.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และชุมชน ตระหนักถึงพระคุณของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย

๒. สร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและ ชุมชน

๓. สร้างสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก

๓.๕.๙ ผลการดำเนินงาน

ผลการประเมินโครงการพบว่าผู้ปกครองจำนวน 50 คนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมากสำหรับภาพรวมและสำหรับทุกข้อคำถาม

รายละเอียด	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
ความพึงพอใจต่อการจัดงานวันแม่	มาก	๒.๗๖	๐.๔๓
ความพึงพอใจต่อการต้อนรับและบริการจากคณะครู	มาก มาก	๒.๖๙ ๒.๖๙	๐.๔๗ ๐.๔๗
ความพึงพอใจต่อการบรรยายธรรมวันแม่	มาก	๒.๕๕	๐.๕๕
ความพึงพอใจต่อของที่ระลึกจากการร่วมงาน	มาก	๒.๗๘	๐.๔๒
ความพึงพอใจต่อการแสดงบนเวที เช่น รำถวายพระพร พิธีกราบแม่ และเกมแม่ลูก	มาก	๒.๖๙	๐.๐๕
รวม			

บทที่ ๔

การสังเคราะห์รูปแบบ

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอการสังเคราะห์รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ๕ รูปแบบ โดย ๔ รูปแบบแรกเป็นรูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดย วัด ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน และรูปแบบที่ ๕ จะเป็นการสังเคราะห์รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมทั้ง ๔ ข้างต้น ซึ่งจะได้เป็นรูปแบบที่บูรณาการระหว่างวัด ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

วิธีการสังเคราะห์รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดย วัด ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

๑. การสังเคราะห์รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดย วัด ครอบครัว โรงเรียน นั้น อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอน วิธีการควบคุมพฤติกรรม (ให้รางวัล/ลงโทษ)และ เนื้อหาการสอน (พัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาสังคม) ดังที่นำเสนอไว้แล้วในบทที่ ๓ สำหรับในส่วนของวิธีการสอนและวิธีการควบคุมพฤติกรรมจะใช้เฉพาะข้อมูลในส่วนที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรก นอกจากนี้ ยังค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเด็กโดยอาศัยข้อมูลจากทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงข้อมูลจากวิธีการสอนอีกด้วย

ทั้งนี้ ข้อมูลในส่วนของวัดและโรงเรียนที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการสังเคราะห์รูปแบบนั้นจะเน้นข้อมูลจากครูผู้สอนเป็นสำคัญ เนื่องจาก

เป็นผู้มีบทบาทใกล้ชิดกับเด็กโดยตรงในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะเดียวกับผู้ปกครองของเด็ก

๒. การสังเคราะห์รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดยชุมชนนั้น อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ตัวแทนชุมชนทำร่วมกับสมาชิกในชุมชน รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ภายในชุมชน

วิธีการสังเคราะห์เพื่อบูรณาการทั้ง ๔ รูปแบบ ในเบื้องต้นอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อกำหนดตำแหน่งความสำคัญของวัด โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน ในด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ก่อนที่จะสังเคราะห์ผลจากรูปแบบทั้ง ๔ ข้างต้น ซึ่งครอบคลุมถึงวิธีการสอน วิธีการควบคุมพฤติกรรม (ให้รางวัล/ลงโทษ)เนื้อหาการสอน (พัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาสังคม) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเด็ก และบทบาทของชุมชน

รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดย วัด ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนที่สังเคราะห์ได้ มีดังต่อไปนี้

๔.๑ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยวัด

ในส่วนของวิธีการสอน สรุปได้ว่าครูผู้สอนใช้วิธีการสอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๐๕) รองลงมาคือการสอนด้วยวาจา(๒.๘๖) และการสอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผล (๒.๗๔)ตามลำดับ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อมูลส่วนนี้ร่วมกับข้อมูลเรื่องทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแล้ว พบว่าน่าจะระบุได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและนักเรียนน่าจะอยู่ในรูปของการ

ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน เนื่องจากในส่วนทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีการระบุว่าแบบอย่างจากผู้ใหญ่เป็นปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยในอันดับสาม (๓.๑๖) รองจากครอบครัวของนักเรียน (๓๓๒) และแบบอย่างจากเพื่อน (๓.๒๑) ตามลำดับ

ในส่วนของการควบคุมพฤติกรรมนั้น ในด้านวิธีการให้รางวัลครูผู้สอนใช้วิธีการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓๗) รองลงมาคือการยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน (๓.๑๖) และเอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำ ให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง (๒.๗๙) และในด้านวิธีการลงโทษ ครูผู้สอนใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบนักเรียนทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๒๑) รองลงมาคือการกล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง (๒.๐๐) และการดุด่า (๑.๘๔) ตามลำดับ

สำหรับเนื้อหาการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ระบุรายละเอียดไว้แล้วตามหมวดการพัฒนาตน การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ดังปรากฏในบทที่ ๓ ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยวัดได้ดังแผนภูมิที่ ๑

๔.๒ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยโรงเรียน

ในส่วนของวิธีการสอน สรุปได้ว่าครูประจำชั้นใช้วิธีการสอนด้วยวาจาด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๒.๗๘) รองลงมาได้แก่การสอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง(๒.๗)และการสอนด้วยการให้รางวัลและลงโทษ(๒.๓๕) ตามลำดับ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อมูลส่วนนี้ร่วมกับข้อมูลเรื่องทัศนะเกี่ยวกับ ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแล้ว พบว่าน่าจะระบุ ได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและนักเรียนน่าจะอยู่ในรูปของ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน เนื่องจากในส่วนทัศนะ เกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีการระบุว่า แบบอย่างจากผู้ใหญ่เป็นปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยในอันดับสาม (๓.๑) รองจากครอบครัวของนักเรียน (๓.๔) และ สภาพแวดล้อมในชุมชน (๓.๒) ตามลำดับ

ในส่วนของการควบคุมพฤติกรรมนั้น ในด้านวิธีการให้รางวัล ครูประจำชั้นใช้วิธีการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๕) รองลงมาได้แก่การยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน (๓.๑) และ เอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง (๒.๙) ตามลำดับ และในด้านวิธีการลงโทษ ครูประจำชั้นใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบนักเรียนทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) รองลงมาได้แก่การแจ้งผู้ปกครอง (๒) และเฆี่ยนตี (๒)

สำหรับเนื้อหาการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ระบุรายละเอียดไว้แล้วตามหมวดการพัฒนาตน การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ดังปรากฏในบทที่ ๓ ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยโรงเรียนได้ดังแผนภูมิที่ ๓

๔.๓ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยครอบครัว

ในส่วนของวิธีการสอน สรุปได้ว่าผู้ปกครองใช้วิธีการสอนด้วยการให้ปฏิบัติด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) รองลงมาได้แก่ การสอนด้วยวาจา (๓.๒๖) และการสอนด้วยการชวนให้เด็กคิดหาเหตุผลเอง (๓) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาข้อมูลเรื่องทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแล้ว พบว่าน่าจะระบุได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและนักเรียนน่าจะอยู่ในรูปของการสร้างความใกล้ชิด เนื่องจากพบว่าผู้ปกครองมีทัศนะว่าปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญที่สุดคือความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก (๓.๗) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่การสอนและกิจกรรมของโรงเรียนและการเข้าวัดในวันสำคัญทางศาสนา (๓.๕) และการเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (๓.๒) ตามลำดับ ทั้งนี้ จะสังเกตเห็นได้ว่าแม้แต่ผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และครูโรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษาต่างก็ให้ปัจจัยทางครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งเช่นกัน

ในส่วนของการควบคุมพฤติกรรมนั้น ในด้านวิธีการให้รางวัล ผู้ปกครองใช้วิธีการชมเชยเด็กที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) รองลงมาได้แก่การเอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง (๓.๒) ยกย่องต่อหน้าผู้อื่น (๒.๙) ตามลำดับ และในด้านวิธีการลงโทษ ผู้ปกครองใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบเด็กทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) รองลงมาได้แก่การกล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำให้เด็กฟัง (๒.๕) งดสิ่งที่ชอบ เช่น ขนม น้ำอัดลม (๒.๓) ตามลำดับ

สำหรับเนื้อหาการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ระบุรายละเอียดไว้แล้วตามหมวดการพัฒนาตน การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ดังปรากฏในบทที่ ๓ ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยผู้ปกครอง ได้ดังแผนภูมิที่ ๔

๔.๔ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยชุมชน

ในด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชนนั้น ชุมชนมีความใกล้ชิดกันในระดับมาก และนอกจากความใกล้ชิดกับสำนักงานเขตคลองสานแล้ว ตัวแทนหรือกรรมการชุมชนก็มีความใกล้ชิดกับวัดอนงคารามและโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษาด้วยเช่นกัน สำหรับบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนนั้น ชุมชนใช้วิธีการให้ตัวแทนของชุมชนติดต่อขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการ เช่น สำนักงานเขตคลองสาน นอกจากนี้ ตัวแทนชุมชนยังใช้วิธีประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ให้ปลอดจากอบายมุข และแหล่งมั่วสุม ประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยเป็นหูเป็นตาดูแลพฤติกรรมเด็กและเยาวชน และประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน รวมถึงมีการประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนระหว่างตัวแทนชุมชนและสมาชิกอีกด้วย ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยชุมชน ได้ดังแผนภูมิที่ ๕

๔.๕ บูรณาการรูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดยวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเรื่องทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแล้ว จะพบว่าผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และครูโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษาและผู้ปกครองต่างก็ระบุว่าครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการบูรณาการนี้ควรใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางหรือจุดเริ่มต้น และเมื่อพิจารณาจากคำตอบของผู้ปกครองจะพบว่าผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนและวัดมีความสำคัญในการอบรมสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่ารองจากเรื่องความใกล้ชิดในครอบครัวแล้ว ผู้ปกครองเห็นว่าปัจจัยสำคัญคือการสอนและกิจกรรมของโรงเรียนและการเข้าวัดในวันสำคัญทางศาสนา (๓.๕) และการเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (๓.๒)ตามลำดับ

ดังนั้น ครอบครัว โรงเรียน และวัดจึงควรจะมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ความใกล้ชิดกันนี้จึงเป็นฐานให้แก่การบูรณาการวิธีการสอนและควบคุมพฤติกรรม รวมถึงเนื้อหาการสอนคุณธรรม จริยธรรมด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ ครอบครัว โรงเรียน และวัด ต่างก็ต้องยืนยันลักษณะความสัมพันธ์กับเด็กไว้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ครอบครัวต้องสร้างความใกล้ชิดกับบุตรหลาน และ โรงเรียนกับวัดต้องมีการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง

สำหรับในส่วนของชุมชนนั้น จะเห็นว่าควรให้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางเช่นกัน เนื่องจากผู้ปกครองคือสมาชิกที่มีบทบาทความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน นอกจากนี้ จะเห็นว่าผู้นำชุมชนไม่ได้มีความใกล้ชิดกับวัดอนงคารามและโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีความ

ใกล้ชิดกับสำนักงานเขตคลองสานเป็นอย่างมากอีกด้วย ดังนั้นจึงควรมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มครอบครัว โรงเรียน และวัดกับหน่วยราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานเขต ทั้งนี้ เงื่อนไขที่จะลืมเสียไม่ได้คือความใกล้ชิดในชุมชนอันเป็นสิ่งที่อำนวยให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนชุมชนและกลุ่มครอบครัว โรงเรียน และวัดเป็นไปได้อย่างราบรื่น

ข้อพิจารณาเหล่านี้นำไปสู่การบูรณาการรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนดังปรากฏในแผนภูมิที่ ๖

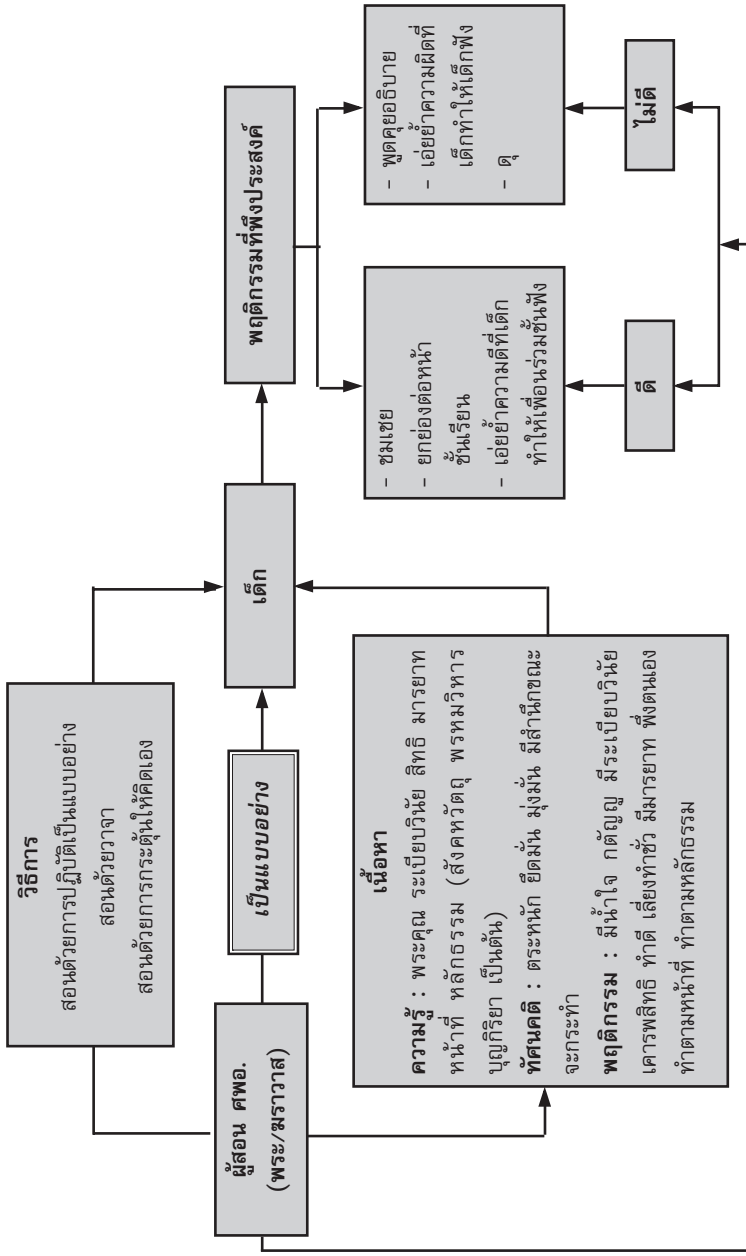

แผนภูมิที่ ๒ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยวัด

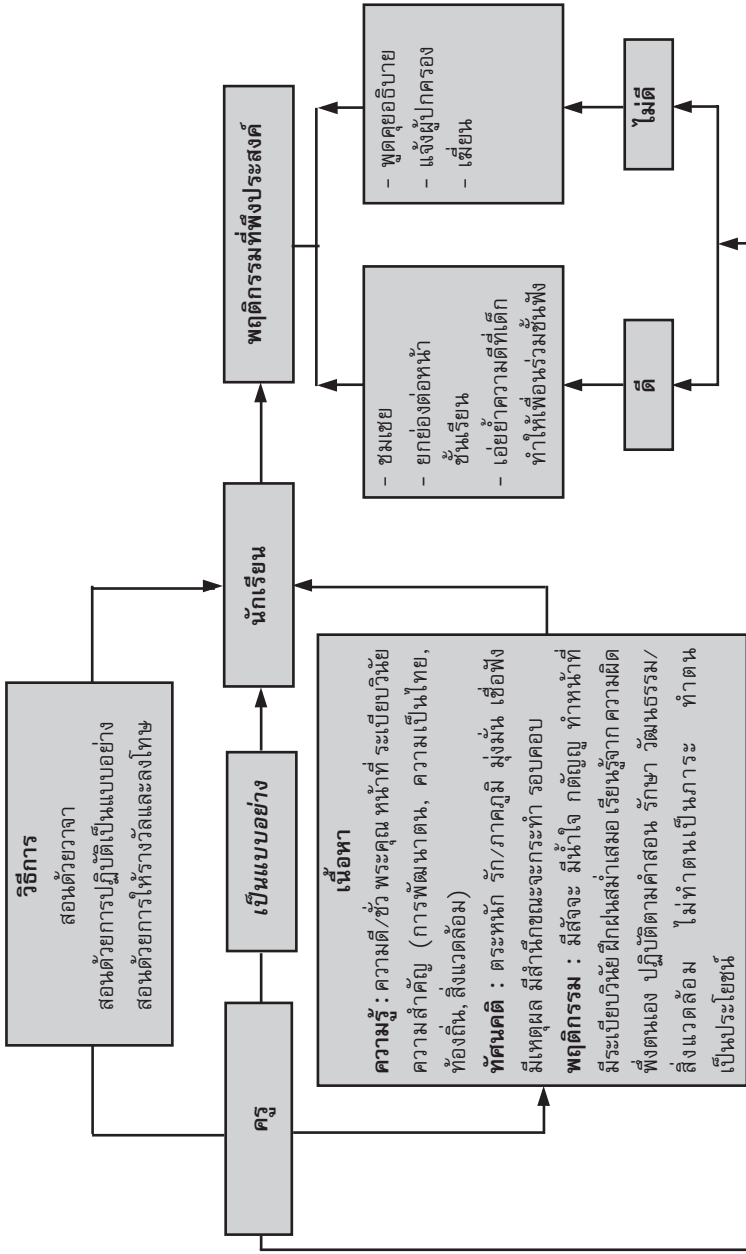

แผนภูมิที่ ๓ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยโรงเรียน

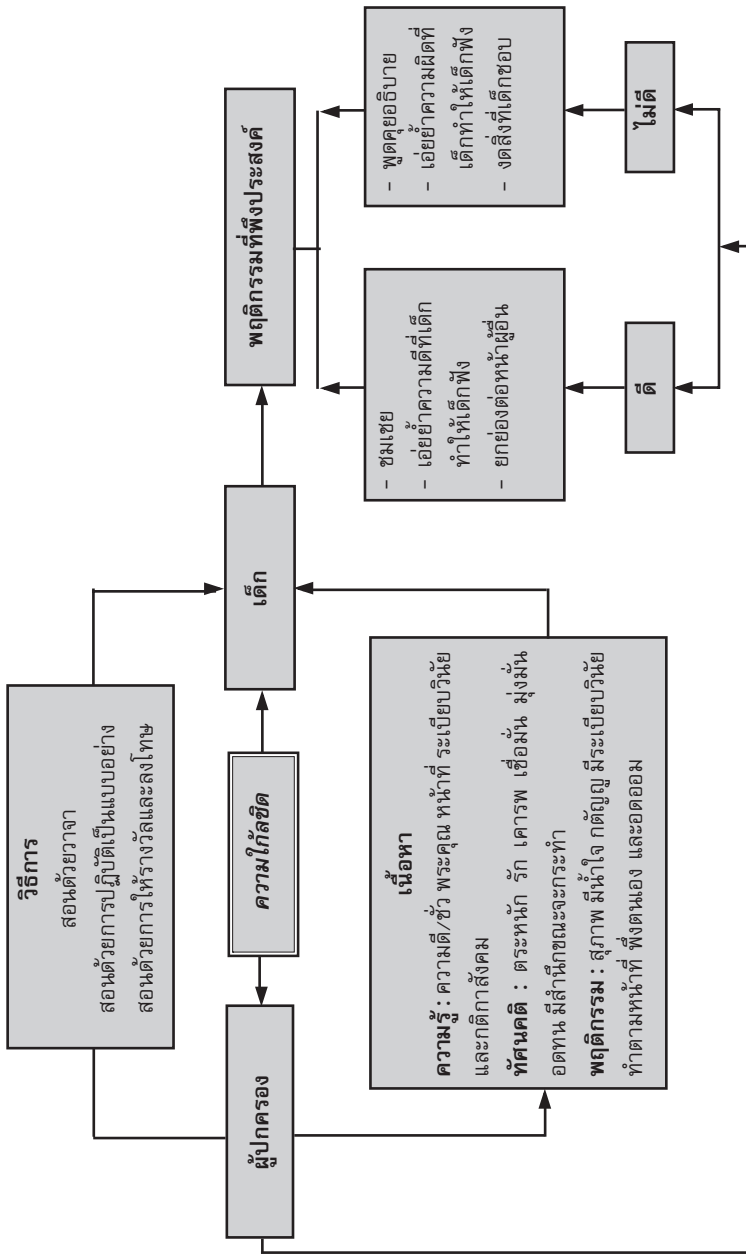

แผนภูมิที่ ๙ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยครอบครัว

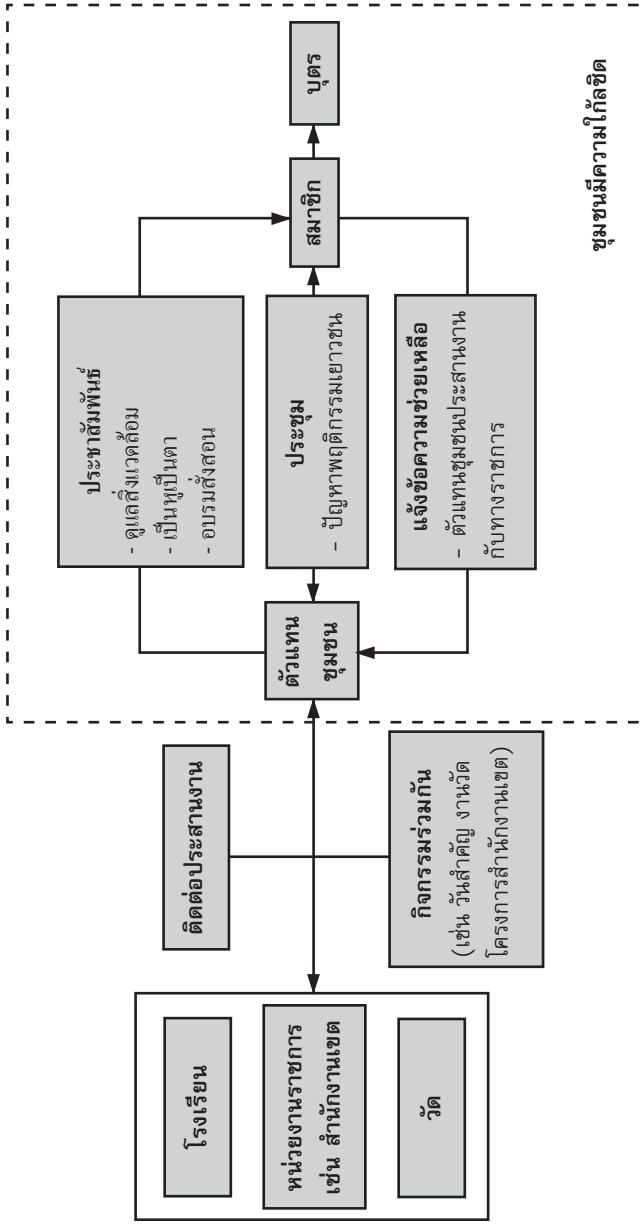

แผนภูมิที่ ๙ รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยชุมชน

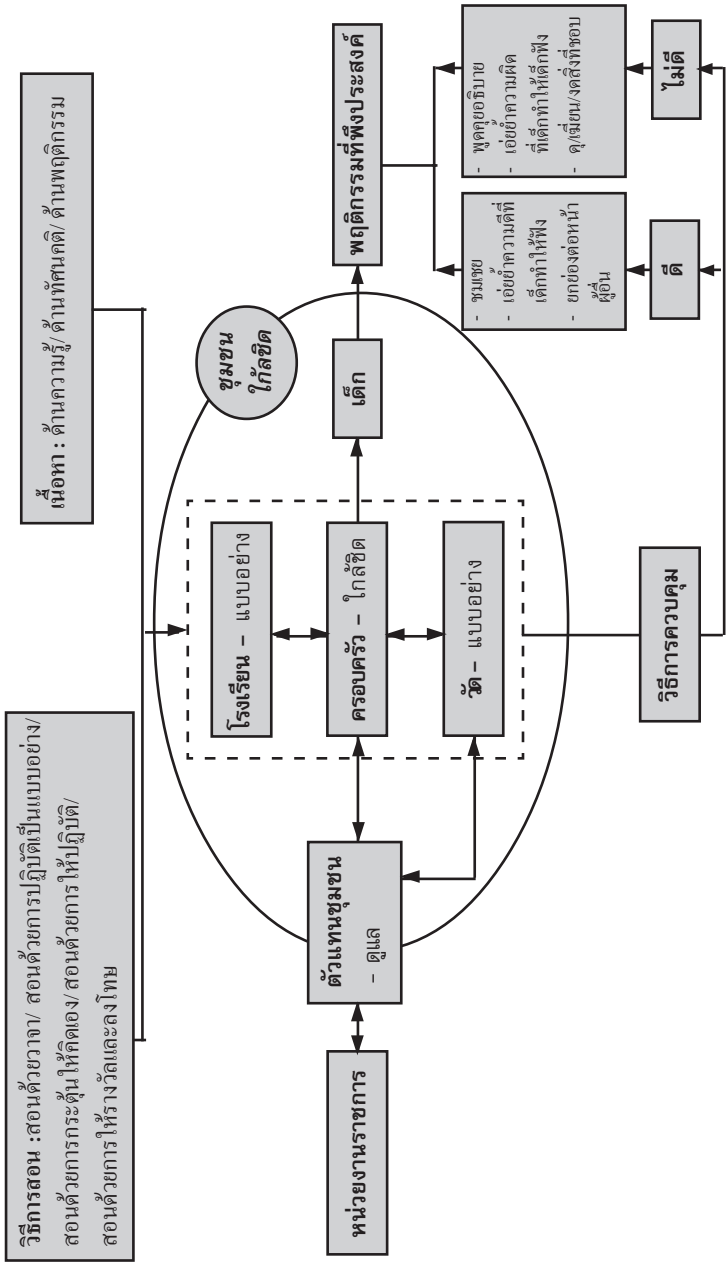

แผนภาพที่ ๑ รูปแบบการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ที่บูรณาการระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร อาศัยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ต่างๆ บทนี้เป็นการสรุปผลการศึกษา อภิปรายและเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

ในส่วนนี้เป็นการสรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับ (๑) การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัดอนงคาราม โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา ครอบครัวของเด็กนักเรียนที่ได้รับคัดเลือก และชุมชนซอยช่างนาคสะพานยาว (๒) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน และ (๓) การสังเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และรูปแบบบูรณาการระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน

๕.๑.๑ การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย/แนวคิดการบริหารจัดการ การปกครองดูแล การให้การอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในปกครอง ของวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน สามารถนำเสนอจำแนกตามกลุ่มได้ดังนี้

วัดอนงคาราม

วัดอนงคารามมีการดำเนินการเพื่ออบรมคุณธรรม จริยธรรมอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการดำเนินการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้ วัดอนงคารามยังมีกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนต่าง ๆ ชุมชนรอบวัด และสำนักงานเขตคลองสาน เช่น การสอนธรรมศึกษา การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันทางศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ รวมถึงการให้สำนักงานเขตใช้สถานที่จัดเป็นพิพิธภัณฑ์และหอสมุดประชาชน เป็นต้น

ในส่วนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ศูนย์ฯ ไม่เพียงแต่จะปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้ซึมซาบในคำสอนของพระพุทธศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังจะเชื่อมโยงการอบรมสั่งสอนเข้ากับประเพณีและวัฒนธรรมไทยผ่านทางศาสนพิธี เช่น การจัดโต๊ะหมู่ การสวดมนต์สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะ รวมถึงผ่านทางศาสนวัตถุและศาสนสถาน เช่น การพานักเรียนเยี่ยมชมพระอุโบสถและพระวิหาร หากพิจารณาในแง่ของการจัดรายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน จะเห็นว่าทางศูนย์ฯ มีรายวิชาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ได้แก่ วิชาพุทธประวัติ วิชาธรรมะ และวิชาศาสนพิธี และยังมีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกรายวิชา รวมถึงยังมีการจัดเวลาพิเศษสำหรับการฝึกฝนด้านคุณธรรม จริยธรรม

โดยเฉพาะ ได้แก่ การไหว้พระสวดมนต์ตอนเช้าและก่อนกลับบ้าน รวมถึงการฝึกบริหารจิตในภาคเช้า

สำหรับข้อมูลในส่วนของครูผู้สอนในศูนย์ฯ นั้น การศึกษาพบว่า ประกอบด้วยพระภิกษุ ๑๗ รูป และฆราวาส ๑๐ คน โดยทั้งหมดมีประสบการณ์การสอนเฉลี่ย ๒.๙๒ ปี ประสบการณ์สูงสุดคือ ๑๘ ปี น้อยสุดคือ ๑ ปี ในส่วนของวิธีการสอน สรุปได้ว่าครูผู้สอนใช้วิธีการสอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๐๕) รองลงมาคือการสอนด้วยวาจา(๒.๘๖) และการสอนด้วยการชวนให้คิดหาเหตุผล(๒.๗๔)ตามลำดับ ในส่วนของการควบคุมพฤติกรรมนั้น ในด้านวิธีการให้รางวัล ครูผู้สอนใช้วิธีการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓๗) รองลงมาคือการยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน (๓.๑๖) และเอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำ ให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง (๒.๗๙) และในด้านวิธีการลงโทษ ครูผู้สอนใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบนักเรียนทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๒๑) รองลงมาคือการกล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง (๒.๐๐) และการดุด่า (๑.๘๔) ตามลำดับ และในส่วนทัศนะของครูผู้สอนเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนั้น พบว่าปัจจัยครอบครัวของนักเรียนเป็นปัจจัยที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓๒) รองลงมาได้แก่ แบบอย่างจากเพื่อน (๓.๒๑) และ แบบอย่างจากผู้ใหญ่เป็นปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยในอันดับสาม (๓.๑๖)

สำหรับคุณธรรม จริยธรรมที่สอนนั้น พบว่าคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาตนเองที่สอนประกอบด้วยความมีน้ำใจ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิผู้อื่น การทำดี เลี่ยงทำความชั่ว การมีมารยาท การพึ่งตนเอง การทำตามหน้าที่ และการทำตามหลักธรรมต่าง ๆ เช่น เบญจศีล เบญจธรรม สังคหวัตถุ ทิศ ๖

และฆราวาสธรรม คุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนางานประกอบด้วยเรื่องความมีน้ำใจ ความกตัญญู การทำตามหน้าที่ การทำตามหลักธรรมและคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาสังคมประกอบด้วยเรื่องความมีน้ำใจ ความกตัญญู และการทำตามหลักธรรม

โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา

โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษาเป็นโรงเรียนเอกชนของวัดอนงคาราม โดยมีประวัติว่าจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยนางสร้อย ชอบฝึก และในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ นายแถม ชอบฝึก ได้มอบถวายกรรมสิทธิ์และกิจการของโรงเรียนทั้งหมดให้วัดอนงคาราม ซึ่งได้ดำเนินการนับแต่นั้นเป็นต้นมา โรงเรียนมีประวัติมีเกียรติคุณด้านคุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับการประกาศเป็นโรงเรียนจัดจริยศึกษาดีเด่น รวมถึงได้เป็นโรงเรียนสีขาวเฉลิมพระเกียรติฯ อีกด้วย

ในด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมนั้น โรงเรียนมีนโยบายให้ครูสอนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกไว้ในทุกรายวิชา และยังมีการจัดเวลาพิเศษสำหรับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม เช่น โรงเรียนจัดให้มีการสวดมนต์และฟังธรรมที่วัดอนงคารามในวันพระ และยังนิมนต์พระอาจารย์เพื่อมาบรรยายธรรมในโอกาสพิเศษอีกด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนยังจัดกิจกรรมช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เช่น โครงการค่ายคุณธรรม จริยธรรม โครงการธนาคารความดี รวมถึงการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และการยกย่องนักเรียนผู้ทำความดี

สำหรับข้อมูลในส่วนของครูในโรงเรียนนั้น จากการศึกษาพบว่า เป็นชาย ๔ คน หญิง ๒๐ คน เฉลี่ยมีอายุ ๔๕ ปี และมีประสบการณ์การสอนเฉลี่ย ๑๒ ปี มีวุฒิปริญญาตรี ๑๙ คน ต่ำกว่าปริญญาตรี ๕ คน ในส่วนของวิธีการสอน สรุปได้ว่าครูประจำชั้นใช้วิธีการสอนด้วยวาจาด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๒.๗๘) รองลงมาได้แก่การสอนด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง(๒.๗)และการสอนด้วยการให้รางวัลและลงโทษ(๒.๓๕) ตามลำดับ สำหรับเรื่องของการควบคุมพฤติกรรมนั้น ในด้านวิธีการให้รางวัล ครูประจำชั้นใช้วิธีการชมเชยนักเรียนที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๕) รองลงมาได้แก่การยกย่องต่อหน้าชั้นเรียน (๓.๑) และเอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง (๒.๙) ตามลำดับ และในด้านวิธีการลงโทษ ครูประจำชั้นใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบนักเรียนทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓) รองลงมาได้แก่การแจ้งผู้ปกครอง (๒) และเฆี่ยนตี (๒) และในส่วนทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พบว่าครอบครัวของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) รองลงมาได้แก่ สภาพแวดล้อมในชุมชน (๓.๒) และแบบอย่างจากผู้ใหญ่เป็นปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยในอันดับสาม (๓.๑) ตามลำดับ

สำหรับคุณธรรม จริยธรรมที่สอนนั้น พบว่าคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาตนที่สอนประกอบด้วยเรื่องความมีสัจจะ ความมีน้ำใจ การพึ่งตนเอง การปฏิบัติตามคำสอนของผู้ใหญ่ คุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนางานประกอบด้วยเรื่องความมีน้ำใจ ความกตัญญู การทำตามหน้าที่ ความมีระเบียบวินัย การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ การเรียนรู้จากความผิดพลาด และคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาสังคมประกอบด้วยเรื่องความเสียสละ ความกตัญญู การรักษาสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตามศาสนา การรักษาวัฒนธรรม การทำตนเป็นประโยชน์ การไม่ทำตนเป็นปัญหา

ครอบครัว

ครอบครัวของนักเรียนที่โรงเรียนคัดเลือกแล้วว่าเป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม จำนวน ๑๐ ครอบครัวนั้น มีรายได้เฉลี่ย ๑๔,๖๖๗ บาทต่อเดือน ครอบครัวที่มีรายได้สูงที่สุด มีรายได้ ๑๘,๐๐๐ บาทต่อเดือน และครอบครัวที่มีรายได้ต่ำสุด มีรายได้ ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน ครอบครัวทั้งหลายเหล่านี้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาเฉลี่ย ๓๖ ปี ครอบครัวส่วนใหญ่มีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับวัดอนงคาราม โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา ชุมชนและสำนักงานเขตคลองสาน เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมการประชุมของคณะกรรมการชุมชน กิจกรรมการอบรมของสำนักงานเขตฯ

ในส่วนของวิธีการสอน สรุปได้ว่าผู้ปกครองใช้วิธีการสอนด้วยการให้ปฏิบัติด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) รองลงมาได้แก่ การสอนด้วยวาจา (๓.๒๖) และการสอนด้วยการชวนให้เด็กคิดหาเหตุผลเอง (๓) ตามลำดับ สำหรับเรื่องของการควบคุมพฤติกรรมนั้น ในด้านวิธีการให้รางวัล ผู้ปกครองใช้วิธีการชมเชยเด็กที่ประพฤติดีด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๔) รองลงมาได้แก่การเอ่ยย้ำถึงความดีที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง (๓.๒) ยกย่องต่อหน้าผู้อื่น (๒.๙) ตามลำดับ และในด้านวิธีการลงโทษ ผู้ปกครองใช้วิธีการพูดคุยอธิบายเมื่อพบเด็กทำผิดด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๓)รองลงมาได้แก่การกล่าวย้ำถึงความผิดที่เด็กทำ ให้เด็กฟัง (๒.๕) งดสิ่งที่ชอบ เช่น ขนม น้ำอัดลม (๒.๓) ตามลำดับ และในเรื่องทัศนะของผู้ปกครองเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พบว่าปัจจัยเรื่องความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับเด็กมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๗) รองลงมาได้แก่การสอนและกิจกรรมของโรงเรียนและการเข้าวัดในวันทางศาสนา (๓.๕) และการเรียนในศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (๓.๒) ตามลำดับ

สำหรับคุณธรรม จริยธรรมที่สอนนั้น พบว่าคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาตนประกอบด้วยเรื่องความสุภาพ ความมีน้ำใจ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย ความอดออม คุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนางานประกอบด้วยเรื่องความมีน้ำใจ ความกตัญญู ความรับผิดชอบหน้าที่ ความมีระเบียบวินัย การพึ่งตนเอง และคุณธรรม จริยธรรมด้านการพัฒนาสังคมประกอบด้วยเรื่องความมีน้ำใจ ความกตัญญู การทำตามกติกา การทำตามหน้าที่

ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว

ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวเป็นหนึ่งในชุมชนรอบวัดอนงคาราม ประชากรของชุมชนประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ ๒๐ อาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๖๐ รับราชการ ร้อยละ ๕ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๘ และอาชีพอื่นๆ ร้อยละ ๗ ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา รองลงมาคือศาสนาอิสลาม โดยทั่วไปชุมชนมีความใกล้ชิดกันในระดับมาก ชุมชนมีคณะกรรมการชุมชนซึ่งร่วมประชุมกันเฉลี่ยเดือนละ ๑ ครั้งและดำเนินงานต่างๆ ร่วมกับสำนักงานเขตคลองสาน

ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีความเป็นห่วงเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชน แต่ก็ไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง กิจกรรมต่างๆ ที่มีจะเกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ และการร่วมมือกับสำนักงานเขตฯ เป็นหลัก นอกจากนี้ส่วนใหญ่สมาชิกชุมชนจะใช้วิธีการให้ตัวแทนของชุมชนติดต่อขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการ เช่น สำนักงานเขตคลองสาน ในส่วนของตัวแทนชุมชนนั้น มักใช้วิธีประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ให้ปลอดจากอบายมุข และแหล่งมั่วสุม ประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยเป็นหูเป็นตาดูแล

พฤติกรรมเด็กและเยาวชน รวมถึงประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือสมาชิกให้ช่วยสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน และยังมีการประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนระหว่างตัวแทนชุมชนและสมาชิกอีกด้วย

๕.๑.๒ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

วัดอนงคาราม โรงเรียนสตรีวุฑฒิศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนถือเอาวันแม่แห่งชาติเป็นโอกาสในการร่วมกันจัดโครงการ "น้อมรำลึกและเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์" เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนขึ้นในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘

โครงการประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ (๑) การเทศน์แหล่เทิดพระคุณแม่โดยพระผู้ชำนาญ ซึ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดอนงคาราม เป็นผู้ประสานงานนิมนต์มา (๒) การแสดงดนตรีไทย การอ่านอาศิรวาท และ การรำถวายพระพร โดยเด็กนักเรียน (๓) กิจกรรมร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมแม่ลูก การประกวดร้องเพลง และ (๔) การมอบของรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดต่างๆ และการมอบของที่ระลึกแก่นักเรียนและผู้ปกครองทุกคนที่มาร่วมกิจกรรม

โครงการมีผู้ปกครองเข้าร่วม ๕๐ คน ซึ่งผู้ปกครองเหล่านี้ถือเป็นตัวแทนชุมชนด้วยในขณะเดียวกัน ผลการประเมินโครงการพบว่าผู้ปกครองมีความพึงพอใจในระดับมาก

๕.๑.๓ การสังเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม

การสังเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด โรงเรียน และครอบครัว ได้องค์ประกอบสำคัญได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเด็ก วิธีการและเนื้อหาในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการควบคุมพฤติกรรมเมื่อเด็กทำดีหรือไม่ดี ในส่วนของชุมชนนั้น รูปแบบที่สังเคราะห์ได้ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนชุมชนและสมาชิกชุมชน ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กโดยตรง และองค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน และสำนักงานเขตคลองสาน ทั้งนี้ยังมีองค์ประกอบเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชนอีกด้วย

รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่บูรณาการระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ถือเอาครอบครัวเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทั้งหมด องค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเด็ก ซึ่งจำแนกได้เป็นครอบครัว วัด และโรงเรียน วิธีการและเนื้อหาในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและการควบคุมพฤติกรรมเมื่อเด็กทำดีหรือไม่ดี อันเป็นการบูรณาการจากวิธีการและเนื้อหาในการสอน รวมถึงการควบคุมพฤติกรรมของครอบครัว วัด และโรงเรียน

นอกจากรูปแบบที่บูรณาการดังกล่าวแล้ว ยังประกอบด้วยตัวแทนชุมชนซึ่งมีบทบาทในการประสานงานกลุ่มครอบครัว วัด และโรงเรียนกับหน่วยราชการอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานเขตคลองสาน และรูปแบบยังประกอบด้วยปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนอีกด้วย

๕.๒ อภิปราย

ในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจ โดยมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

๑. วิธีการสอนคุณธรรม จริยธรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา และครอบครัว จะเน้นการสอนด้วยการพูดคุยอธิบาย แม้ในกรณีที่เด็กทำผิด ก็จะใช้วิธีการสอนด้วยวาจาเป็นสำคัญเช่นกัน วิธีการลงโทษทางกายและการลงโทษด้วยการทำให้อับอายนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสำหรับทั้งสามกลุ่ม

แม้ในกลุ่มครูโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยของการใช้วิธีเฆี่ยนในการลงโทษเด็กที่กระทำผิดอยู่ในอันดับสอง (๒) แต่ค่าเฉลี่ยก็อยู่ห่างจากวิธีการพูดคุยอธิบายที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่มาก (๓.๓) และจะเห็นได้ว่าการลงโทษด้วยการเฆี่ยนนั้นสามารถอ่านค่าได้ในระดับ "บางครั้ง" เท่านั้น ในขณะที่วิธีการพูดคุยอธิบายอยู่ในระดับ "บ่อย" ประเด็นนี้น่าจะแสดงถึงวิธีการอบรมสั่งสอน

การเน้นการอบรมด้วการพูดคุยอธิบายนั้น นับว่าสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการลงโทษ กล่าวคือ การลงโทษที่ได้ผลคือการลงโทษด้วยพูดคุยอธิบายให้เด็กได้รับรู้ว่าการกระทำผิดของเขานั้น ทำให้ผู้ใหญ่เสียใจอย่างไร หรือจะทำให้เด็กเป็นคนที่ไม่เป็นที่รักอย่างไร และอธิบายเหตุผลประกอบว่าเพราะอะไรการกระทำนั้นจึงผิด (Hardy and Heyes, ๑๙๙๔: ๑๙๓)

วิธีการนี้จะช่วยพัฒนาสำนึกดีชั่วในตัวเด็กได้ดีกว่าวิธีการลงโทษทางกาย หรือการลงโทษที่รุนแรงอื่นๆ เช่น การดุด่า หรือการประจานให้อับอาย เนื่องจากการลงโทษทางกาย หรือการลงโทษที่รุนแรงแบบอื่นๆ นั้น ไม่เรียกร้องการตอบสนองจากเด็กเท่ากับการลงโทษด้วยวาจา

ดังจะเห็นว่าการลงโทษด้วยการเฆี่ยนตีนั้นจะสิ้นสุดเมื่อเด็กถูกเฆี่ยน หรือการลงโทษด้วยการด่าว่าประจาน ก็จะสิ้นสุดเมื่อด่าว่าประจานเสร็จสิ้น แต่การลงโทษด้วยการพูดคุยอธิบายนั้น จะสิ้นสุดเมื่อเด็กมีท่าทีที่แสดงความเสียใจ แสดงความเข้าใจว่าทำไมการกระทำนั้นจึงผิด และสัญญาว่าจะไม่กระทำเช่นนั้นอีก การเรียกร้องการตอบสนองเช่นนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและรู้สึกตามว่าทำไมการกระทำนั้นจึงผิด ทำไมการกระทำนั้นจึงทำให้คนอื่นผิดหวัง เดือดร้อน และทำไมการกระทำนั้นจะทำให้เด็กไม่เป็นที่รัก (Hardy and Heyes, ๑๙๙๔: ๑๙๔)

อย่างไรก็ตาม การลงโทษด้วยวาจานั้นต้องควบคู่ไปกับท่าทีอื่นๆ ของผู้สั่งสอนด้วย ได้แก่ ความสม่ำเสมอในการให้ความสำคัญแก่เรื่องคุณธรรม จริยธรรม การอธิบายด้วยเหตุด้วยผล การแสดงอารมณ์ด้วยกิริยาต่างๆ ที่แสดงว่าเสียใจกับการกระทำของเด็ก เช่น สีหน้า น้ำเสียง ทั้งนี้ มิใช่ว่าการลงโทษทางกายจะกระทำไม่ได้ แต่จะต้องกระทำพร้อมกับเงื่อนไขของการลงโทษด้วยการพูดคุยอธิบายเช่นกัน (Hardy and Heyes, ๑๙๙๔: ๑๙๔)

๒. ผลการศึกษาพบว่าลักษณะของชุมชนมีความใกล้ชิด มีความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชนและตัวแทนชุมชน ซึ่งมีการแต่งตั้งและทำงานร่วมกับสำนักงานเขตคลองสาน แต่ลักษณะการรวมตัวของชุมชนพบว่ายังมีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ มักเป็นการรวมตัวกันในโอกาสวันสำคัญของทางราชการ เช่น งานวัน ๕ ธันวามหาราช หรือวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ รวมถึงมีการรวมตัวกันเมื่อมีการดำเนินโครงการต่างๆ โดยสำนักงานเขตคลองสาน เช่น กิจกรรมการขจัดยุงลาย แต่การรวมตัวกันเองในลักษณะของประชาสังคมนั้นยังไม่มี

ทั้งนี้ แม้แต่กิจกรรมที่สมาชิกชุมชนมีร่วมกับวัดอนงคาราม และโรงเรียน ก็มีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือ โดยทั่วไปจะมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญของทางราชการหรือวันสำคัญทางศาสนาเป็นหลัก ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่มีร่วมกัน มักเป็นกิจกรรมที่จัดกันมาจนกระทั่งมีลักษณะคล้ายเป็นประเพณี เช่น การจัดผ้าป่าเพื่อหาทุนทรัพย์บำรุงการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมถึงการถวายภัตตาหารแก่พระอาจารย์และเลี้ยงอาหารเด็กของศูนย์ฯ ทุกอาทิตย์ ดังนั้น สำหรับเรื่องการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแล้ว หากการสร้างความเป็นประชาสังคมยังเป็นเรื่องยาก เนื่องจากข้อจำกัดต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพ การพัฒนากิจกรรมบางอย่างที่กระทำกันเป็นประจำจนกระทั่งมีลักษณะคล้ายประเพณีหรือดูมีความเป็นทางการ จึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนต่อไป โดยการพัฒนาดังกล่าวอาจให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ที่สามารถมีบทบาทเป็นแกนนำได้ เช่น วัด หรือ สำนักงานเขตฯ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายมีดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

ควรเผยแพร่ให้ ผู้ปกครอง โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอนงคาราม ทราบในเรื่องขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ดังปรากฏในรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติอย่างยั่งยืนต่อไป

และควรสร้างความตระหนักในความสำคัญของการอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่ทำให้เด็กได้คิดและรู้สึกตามว่าทำไมการกระทำนั้นจึงถูกหรือผิด ทำไมการกระทำนั้นจึงทำให้คนอื่นดีใจหรือผิดหวัง และทำไมการกระทำนั้นจะทำให้เด็กเป็นหรือไม่เป็นที่รัก

นอกจากนี้ ยังควรให้ผู้ปกครอง โรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอนงคาราม มีโอกาสร่วมกันพิจารณาเกี่ยวกับเนื้อหาการสอนคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม เพื่อให้สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกันยิ่งๆ ขึ้นไป รวมถึงร่วมพิจารณาแนวทางการพัฒนากิจกรรมเพื่อกระทำกันเป็นประจำจนกระทั่งมีลักษณะคล้ายประเพณี อันจะอีกเป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำหรับมาตรการส่วนหนึ่งในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน รัฐควรสนับสนุนให้ครอบครัวมีความใกล้ชิด และสนับสนุนให้พระภิกษุและครูในโรงเรียนมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงสนับสนุนการสร้างความใกล้ชิดภายในชุมชนและในมิติที่กว้างออกไป รัฐควรจะดูแลปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น สื่อต่างๆ และสถานบันเทิง เพื่อให้เกิดแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวให้ยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ฉันทนา จันทร์บรรจง. (๒๕๔๑). **การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม.** รายงานการวิจัยเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ประเวศ วะสี. (๒๕๔๘). **คุณธรรม–จริยธรรม ระเบียบวาระแห่งชาติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม.** ปาฐกถานำในการประชุมสัมมนาเรื่อง "โครงการรวมพลังสื่อสร้างกระแสคุณธรรม" ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ สุขุมวิท (๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘).

ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม, สำนักงานเขตคลองสาน. (๒๕๔๗). **รายงานผลการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนซอยช่างนาคสะพานยาว.** เอกสารอัดสำเนา.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕

วิภาดา อังสุมาลิน และ ปกรณ์ สิงห์สุริยา. (๒๕๔๖). **การศึกษาการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัด อนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

(๒๕๔๘). **วิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม: กรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร.** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานเขตคลองสาน. (๒๕๔๘). กิจกรรม/โครงการเด่น. [Online]. Available: http://203.155.220.217/ klongsarn/html/ item9.htm

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๗). **ความสำเร็จของวัดอนงคาราม : การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.

(มปป.). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ.** เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์.

ภาษาอังกฤษ

Fieser, J. (2003). Ethics. **In Internet Encyclopedia of Philosophy.** [Online]. Available at: http://www.iep.utm.edu/e/ethics.htm.

Hardy, M. and Heyes, S. (1994). **Beginning Psychology.** Oxford: Oxford University Press.

Kohlberg, L. and Mayer, R. (1981). Development as the Aim of Education: **The Dewey View. In The Philosophy of Moral Development : Moral Stages and the Idea of Justice.** San Francisco : Harper & Row. pp. ๔๙-๙๖.

ภาคผนวก ก

ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่ได้รับเลือก

๑. เด็กชายจักราวุธ จึงเปรมปรี ชั้นมัธยมปีที่ ๓

เหตุผล เป็นเด็ก มีคุณธรรม ช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อเพื่อน ครู ครอบครัวและสังคม ช่วยงานโรงเรียนทุกอย่าง เป็นประธานชมรมรักความปลอดภัย ในวันหยุดจะช่วยผู้ปกครองขายน้ำ หารายได้ให้ครอบครัวเสมอ

ผู้ปกครอง สนับสนุนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ทางบ้านติดตั้งจานดาวธรรมเพื่อให้ครอบครัวได้ดู ศึกษา และใฝ่ในธรรมะ ผู้ปกครองเลี้ยงดูลูกด้วยความรัก ความอบอุ่นตลอดมา แม้ครอบครัวจะมีฐานะไม่ค่อยดีนัก ขายน้ำหวานที่ท่าดินแดง แต่ครอบครัวก็อบอุ่น

๒. เด็กชายเทิดชาติ แซ่ลิ้ม ชั้นมัธยมปีที่ ๓

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ แม้สติปัญญาจะไม่สมบูรณ์เหมือนคนอื่น เพราะบกพร่องทางการพูด แต่เด็กขยันใฝ่ศึกษา วันอาทิตย์เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประพฤติตนเป็นเด็กดี ซื่อสัตย์

ผู้ปกครอง สนับสนุนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการพร่ำสอนให้ลูกเป็นคนดี วันอาทิตย์ให้เรียนพุทธศาสนา ฐานะทางบ้านไม่ค่อยดีนัก แต่ประกอบอาชีพสุจริต

๓. เด็กหญิงนิตยา เจียมกำเนิด ชั้นมัธยมปีที่ ๒

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ มีคุณธรรม เสียสละ ช่วยเหลืองานโรงเรียนทุกอย่าง ใฝ่เรียน และเรียนดี เป็นประธานนักเรียน ช่วยเหลืองานทางบ้าน ไม่เคยทำให้ครอบครัวเดือดร้อนหรือทำให้พ่อ แม่ต้องเสียใจ ทำชื่อเสียงให้โรงเรียนด้วยการแข่งขันสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะหลายครั้ง

ผู้ปกครอง เลี้ยงลูกด้วยความรัก สั่งสอนให้ลูกทำแต่ความดี สนับสนุนกิจการทุกอย่างของโรงเรียน สนใจดูแลลูกอย่างใกล้ชิด

๔. เด็กหญิงณัฐธิดา พันโน ชั้นประถมปีที่ ๔

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์และเสียสละ เป็นตัวแทนเข้าแข่งขันสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะหลายครั้ง สนใจใฝ่รู้เรียนดนตรีไทย

ผู้ปกครอง สนับสนุนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม บิดาเคยบวชหลายพรรษา มุ่งมั่นในคุณธรรม ทำให้สอนลูกให้เป็นคนดี มีความเสียสละ ดูแลเอาใจใส่ และสนับสนุนกิจการงานของโรงเรียน รวมทั้งส่งเสริมความถนัดของลูกอย่างสม่ำเสมอ

๕. เด็กชายวิษณุ ลือพงศ์พาณิชย์ ชั้นประถมปีที่ ๕

เหตุผล เป็นเด็กดี สนใจใฝ่รู้การศึกษาทั้งด้านสามัญและด้านศาสนา วันอาทิตย์เรียนด้านศาสนาที่โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เข้าวัด สวดมนต์กับบิดา ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปฟังเทศน์ ฟังธรรมกับผู้ปกครอง ได้รับคัดเลือกให้เป็นมัคคุเทศก์น้อย

ผู้ปกครอง มีความตั้งใจเอาใจใส่ลูกด้วยความรัก สนับสนุนและส่งเสริมให้ลูกมีคุณธรรมด้วยการพาไปฟังเทศน์ฟังธรรมวันพระ นำลูกไปเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สนับสนุนในกิจกรรมที่ลูกทำ

๖. เด็กหญิงปรียารัตน์ ศิริสำราญ ชั้นประถมปีที่ ๕

เหตุผล เป็นเด็กดี สนใจเรียน มีกิริยามารยาทเรียบร้อย ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และช่วยเหลือครอบครัวเป็นอย่างดี

ผู้ปกครอง ให้ความรัก อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี มีความเลื่อมใสในศาสนา สนับสนุนให้ลูกเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๗. เด็กหญิงณรรฐพร สิตะกมล ชั้นประถมปีที่ ๔

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ กิริยามารยาทเรียบร้อย ช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนทางด้านการบรรยายธรรม การแข่งขันสวดมนต์หมู่และการแสดงนาฏศิลป์ รู้จักการเสียสละ มีใจเมตตา

ผู้ปกครอง ให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่อย่างดี สอนให้ลูกเป็นคนดี มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นขอร้อง สนับสนุนกิจการของโรงเรียนและวัดเป็นอย่างดี

๘. เด็กหญิงจุฑานันท์ ศาสตร์สุทธิศิลป์ ชั้นประถมปีที่ ๒

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ มีความเสียสละ ช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียน มีครอบครัวที่อบอุ่น

ผู้ปกครอง สนับสนุนกิจกรรมทุกอย่างที่ลูกทำ เช่น สวดมนต์ตอบปัญหา ส่งเสริมให้ลูกเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความรักตลอดมา

๙. เด็กหญิงณัฐศรินทร์ กิตติชัยมาศ ชั้นประถมปีที่ ๓

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ เสียสละ สนใจ ใฝ่เรียน และทำตัวได้น่ารัก

ผู้ปกครอง เป็นคนดี สนับสนุนและส่งเสริมให้ลูกกระทำดี

๑๐. เด็กชายวัสนกร เห็งอุ่น ชั้นประถมปีที่ ๓

เหตุผล เป็นเด็กดี มีน้ำใจ มีความตั้งใจเรียน ช่วยเหลืองานของเพื่อนและครู ในวันหยุดช่วยแม่ค้าขายโจ๊ก

ผู้ปกครอง เป็นคนดี มีน้ำใจ ช่วยเหลืองานโรงเรียน สนับสนุนในกิจการของโรงเรียนมาตลอด ให้ความร่วมมือส่งบุตรเข้าร่วมกิจกรรมทำชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ฐานะทางบ้านแม้ไม่ค่อยดีนัก แต่ผู้เป็นแม่ก็มีเวลาที่จะเอาใจใส่บุตร

ภาคผนวก ข

เนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

ในส่วนนี้เป็นเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในด้านการพัฒนาตน การพัฒนางาน และการพัฒนาสังคม ที่ได้จากแบบสอบถามโดยผู้สอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ครูโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน

๑. เนื้อหาการสอน คุณธรรม จริยธรรม โดยผู้สอนในศพอ.

๑.๑. การพัฒนาตนเอง

- มีเมตตากรุณา
- อ่อนน้อมถ่อมตน
- เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- เสียสละเพื่อส่วนรวม
- สังคหวัตถุ ๔
- มีระเบียบวินัย
- หลักมงคลสูตร
- กตัญญู
- เคารพสิทธิผู้อื่น
- เชื่อในผลกรรม
- อิทธิบาท ๔

- ตระหนักในหน้าที่ของตน
- มีมารยาทที่ดี
- ศีล ๕
- ฆราวาสธรรม ๔
- ทิศ ๖
- เลี่ยงอบายมุข
- เลือกคบมิตร
- มีสติสัมปชัญญะ
- หิริโอตัปปะ
- ขันติโสรัจจะ
- มุ่งประโยชน์ปัจจุบัน
- พรหมวิหาร
- พึ่งตนเอง
- รักพ่อแม่

๑.๒. การพัฒนางาน

- สังคหวัตถุ ๔
- ขยันหมั่นเพียร
- เสียสละ
- บำเพ็ญประโยชน์ให้ผู้อื่น
- กตัญญู
- ปิยวาจา
- น้ำใจ
- เอาใจเขามาใส่ใจเรา

- อิทธิบาท ๔
- รับผิดชอบต่อตนเอง
- ยับยั้งชั่งใจ
- ฆราวาสธรรม
- ทิศ ๖
- มรรค ๘
- ประหยัดอดออม
- บุญกิริยาวัตถุ
- พยายาม

๑.๓. การพัฒนาสังคม

- การยึดมั่นความดี
- การสั่งสมคุณธรรม
- การระลึกบุญคุณ
- ความเสียสละ
- การบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม
- การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ความรับผิดชอบในหน้าที่
- ความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติ
- อิทธิบาท ๔
- เบญจศีล เบญจธรรม
- สังคหวัตถุ
- การรู้จักตักเตือนตนเอง
- ความมีระเบียบ

๒. เนื้อหาการสอน คุณธรรม จริยธรรม โดยครูโรงเรียนสตรีวุฒิศึกษา

๒.๑. การพัฒนาตนเอง

- ความเชื่ออำนาจในตน (ด้านการทำความดี)
- ความตระหนักในความสำคัญว่าการพัฒนาตนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสิ่งอื่น
- ความมุ่งมั่น
- ความมีเหตุมีผล
- การรู้จักพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น
- ความมีน้ำใจ
- การเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์
- ความมีสัจจะ

๒.๒. การพัฒนางาน

- ความไม่ย่อท้อฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้จากความผิดพลาดเพื่อปรับปรุงงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป
- ความกตัญญูต่อพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด
- ความมีน้ำใจ ให้ความช่วยเหลือเท่าที่ตนทำได้
- ความรับผิดชอบในหน้าที่
- ความขยันหมั่นเพียร
- ความรอบคอบ
- ความมีวินัยในตนเองและตรงต่อเวลา

๒.๓. การพัฒนาสังคม

- ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
- ความเสียสละไม่ย่อท้อ
- ความรักต่อสิ่งแวดล้อม
- ความรักและกตัญญูต่อชาติ
- ความรักและกตัญญูต่อพระมหากษัตริย์
- ความยึดมั่นในศาสนา
- ความรักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักเลือกใช้สิ่งที่รับจากตะวันตก
- ความรักและภูมิใจในท้องถิ่นที่ตนอาศัย
- ความรู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ทดลองสิ่งยั่วยุที่มีอยู่ในสังคม
- การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อไม่ทำตนเป็นภาระหรือปัญหาของสังคม
- ความศรัทธา ยึดมั่นในการดำรงชีวิตด้วยความดี
- การเชื่อในผลกรรม

๓. เนื้อหาการสอน คุณธรรม จริยธรรม โดย ผู้ปกครอง

๓.๑. การพัฒนาตนเอง

- เชื่อในผลกรรม
- เชื่อมั่นว่าความดีเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย
- กตัญญูรู้คุณคน ไม่ว่าพ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือบรรพบุรุษ
- มีความตั้งใจที่จะทำแต่สิ่งที่ดี
- มีระเบียบวินัย

- รักความสะอาด
- รู้จักใช้ความคิดแยกแยะดีชั่ว
- ทำตนให้เป็นที่รัก
- ไม่เห็นแก่ตัว
- ใจเย็น
- คิดก่อนพูดหรือทำ
- อ่อนน้อม
- มีกิริยาและวาจาสุภาพ
- มีสัมมาคารวะ
- รู้จักประหยัดและอดออม
- ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท

๓.๒. การพัฒนางาน

- การเป็นที่พึ่งพาของตนเองและพ่อแม่
- รักความสะอาด
- มีความเป็นระเบียบ
- ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ทำได้
- มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตน
- มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน
- ใจเย็นและไม่ย่อท้อ
- ขยันหมั่นเพียร
- ไม่ประมาท
- เชื่อฟังผู้ใหญ่

๓.๓. การพัฒนาสังคม

- ตระหนักถึงบุญคุณของโรงเรียนและประเทศชาติ และตอบแทนเมื่อมีโอกาส
- ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ความสะอาด
- เกรงใจเพื่อนบ้าน
- เคารพในกติกาของโรงเรียนและสังคม
- รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- มีสำนึกผิดชอบชั่วดี
- เข้มแข็งอดทน
- รักพ่อแม่
- รักเพื่อนบ้าน
- มีสำนึกในหน้าที่
- เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

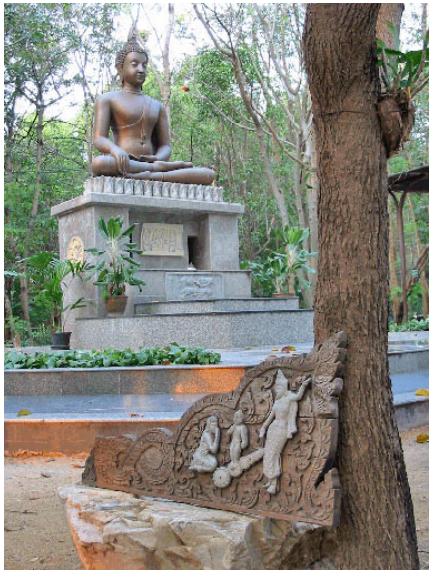

ภาคผนวก ค

ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนซอยช่างนาค – สะพานยาว

ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตชุมชนมาช้านานกว่าร้อยปี โดยซอยช่างนาคในอดีตส่วนใหญ่เป็นบ้านของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และบ้านของสมเด็จย่าฯ ก็อยู่ในซอยช่างนาคแห่งนี้ ซึ่งภายหลังได้มีการบริจาคที่ดินแก่วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร โดยมีเจตนารมย์ให้ประชาชนได้เช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัย และให้ทางวัดเป็นผู้เก็บรายได้ค่าเช่าเพื่อทำนุบำรุงวัด ในส่วนของซอยสะพานยาว มูลเหตุที่ได้ชื่อเช่นนี้เพราะในอดีตมีพื้นที่เป็นสวนมีคูคลองมากมาย เพื่อความสะดวกจึงได้ใช้ไม้ทำเป็นทางเดินทอดยาวตั้งแต่วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร จนถึงตลาดท่าดินแดง จึงเป็นที่มาของชื่อซอยสะพานยาวแห่งนี้ ต่อมาความเจริญได้เข้ามาจึงมีการพัฒนาสาธารณูปโภค มีการบุกรุกคูคลองลำประโดงสาธารณประโยชน์และยึดเป็นที่ดินส่วนบุคคล ซอยสะพานยาวจึงคงเหลือเพียงชื่อเท่านั้น

ข้อมูลทั่วไป

ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว เป็น ๑ ใน ๔ ชุมชนเมืองของ แขวงสมเด็จพระยาในเขตคลองสานซึ่งมี ๔๕ ชุมชน โดยมีอาณาเขต ติดต่อกับชุมชนเมืองข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ชุมชนตลาดสมเด็จ (สมเด็จย่า)
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ถนนท่าดินแดงและตลาดท่าดินแดง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ถนนสมเด็จเจ้าพระยา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา

ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว มีพื้นที่ประมาณ ๔๐ ไร่เศษ โดยกรรมสิทธิ์ครอบครองสามารถแบ่งได้ ๓ ลักษณะ กล่าวคือ พื้นที่ธรณีสงฆ์ ของวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ซึ่งให้เช่าปลูกบ้านอยู่อาศัย ร้อยละ ๗๐ ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และพื้นที่เอกชนร้อยละ ๓๐

สภาพทางกายภาพ

สภาพพื้นที่และการใช้พื้นที่ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว แบ่งแยกได้ดังนี้

ด้านทิศใต้และตะวันตก ด้านถนนท่าดินแดงและถนนสมเด็จเจ้าพระยา สภาพพื้นที่ของชุมชนฯ มีระบบสาธารณูปโภคเข้าถึง การใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยที่ไม่ค่อยแออัดนัก ร้อยละ ๕๐ เป็นบ้านเก่าแก่ที่มีอายุการใช้งานมานานกว่า ๕๐ ปี แต่ก็ได้รับการดูแลค่อนข้างดี ส่วนที่เหลือเป็นบ้านตึกแถวและอาคารพาณิชย์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่าของวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร จัดเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมดีที่สุดในชุมชน

ด้านทิศเหนือ ติดพื้นที่ชุมชนสวนสมเด็จย่า การคมนาคมไม่สะดวกนัก รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงแต่สาธารณูปโภคเข้าถึง เป็นบ้านไม้เก่าแก่ ค่อนข้างแออัด เป็นจุดเสี่ยงในเรื่องอัคคีภัยของชุมชนและเป็นพื้นที่สีแดงของชุมชน

ด้านทิศตะวันออก ติดแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นโกดังสินค้าและที่ดินส่วนบุคคลที่ปล่อยรกร้าง เป็นพื้นที่สีแดงอีกจุดหนึ่งของชุมชน โดยเหตุที่พื้นที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาจึงเป็นทางระบายน้ำเสียจากชุมชนลงสู่แม่น้ำ

และโดยเหตุที่สภาพพื้นที่ค่อนข้างต่ำจึงมีปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและการระบายน้ำจากตอนเหนือของกรุงเทพฯ ซึ่งหากระบายน้ำไม่ทันก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในชุมชน

บริเวณตอนกลางของชุมชน แบ่งออกได้ ๒ ส่วน แตกต่างกันดังนี้

ส่วนที่หนึ่งเป็นส่วนพื้นที่ติดถนนซอย (กลาง) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่เช่าวัดฯ บ้านพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้เก่าแก่สภาพแวดล้อมค่อนข้างดี การคมนาคมและสาธารณูปโภคครบ เป็นส่วนต่อเนื่องถึงพื้นที่ด้านตะวันออกซึ่งมีโกดังสินค้า จึงมีรถบรรทุกขนาดใหญ่เข้า-ออกเสมอ สภาพแวดล้อมค่อนข้างดี

ส่วนที่สองเป็นพื้นที่ด้านหลังของส่วนที่หนึ่ง เป็นที่ดินของเอกชนซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นและแออัด สภาพการใช้ประโยชน์เป็นบ้านไม้แถวเก่าแก่ อายุกว่า ๕๐ ปี ให้เช่าพักอาศัยของผู้มีรายได้น้อยซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง เป็นประชากรแฝงในชุมชน การคมนาคมไม่สะดวก รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึง ทางเดินค่อนข้างคับแคบ สภาพด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมไม่ดี เป็นจุดเสี่ยงที่สุดในเรื่องอัคคีภัย และปัจจุบันเริ่มเป็นแหล่งมั่วสุม ปัญหายา เสพติดและการพนัน

องค์กรในชุมชน

ปัจจุบันมี ๓ องค์กร แบ่งเป็น

1. คณะกรรมการชุมชน เกิดขึ้นตามประกาศราชกิจจานุเบกษาของกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยการจัดตั้งชุมชนเมือง การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาสมาชิกยังไม่ทราบถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมของการจัดการ กรรมการชุมชนที่ผ่านมาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในชุมชนฯ ดำเนินกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม/พื้นที่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่อาศัยของกรรมการ

ชุมชนเท่านั้น ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี จึงเป็นปัญหาและไม่ค่อยได้รับการยอมรับ

2. คณะกรรมการกองทุนชุมชน ๑.๐๐ ล้านบาท เกิดขึ้นตามนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล กรรมการกองทุนเกือบทั้งหมดเป็นกรรมการชุมชน (ชุดที่ ๒) การบริหารเงินกองทุนทั้งหมดเป็นการปล่อยเงินกู้ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มเครือญาติและพวกพ้องของคณะกรรมการกองทุน การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ เพราะไม่มีความรู้และประสบการณ์ การใช้ไปของเงินทุนของลูกหนี้กองทุนส่วนใหญ่มิได้ลงทุนในอาชีพที่จะสร้างรายได้ ในส่วนของบุคคลค้ำประกันเป็นการค้ำประกันระหว่างลูกหนี้และลูกหนี้ และ/หรือ ไม่มีความสามารถในการรับชำระหนี้ จึงเป็นปัญหาในการชำระหนี้คืน อีกทั้งการดำเนินงานไม่โปร่งใสในทุกขั้นตอน ตลอดจนไม่มีการเปิดเผยงบการเงิน และผลการดำเนินงานของกองทุน กองทุนดังกล่าวจึงไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ ต่อชุมชน ในทางตรงข้ามกลับเป็นปัญหาและเป็นผลกระทบต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน

3. สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ท่าดินแดง เกิดขึ้นโดยการรวมตัวของกลุ่มคนชาวจีนในพื้นที่ ให้ความช่วยเหลือพี่น้องประชาชนในพื้นที่และละแวกใกล้เคียง ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาในการจัดงานศพให้สมาชิกและแบ่งเบาภาระของสมาชิก เป็นเวทีในการพบปะของสมาชิก มีการจัดงานประจำปีศาลเจ้าทุ่งเถ่ากงท่าดินแดง จัดเป็นสมาคมเก่าแก่ของชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่ยอมรับของหลาย ๆ ชุมชน

(ข้อมูลได้รับการอนุเคราะห์จาก ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตคลองสาน)

โครงการ/กิจกรรมร่วมกับชุมชน

กิจกรรมกับคณะกรรมการชุมชน

๑. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้จัดการประชุมคณะกรรมการชุมชน ประจำเดือน เมษายน เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๘ ตั้งแต่เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น ๑๑๗ คน ประกอบด้วยกรรมการชุมชนเข้าร่วมประชุม จำนวน ๗๘ คน และผู้แทนจากสถานีตำรวจนครบาลสำเหร่ สถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม สถานีตำรวจนครบาลสมเด็จเจ้าพระยา สถานีตำรวจนครบาลปากคลองสาน และผู้แทนจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน เข้าร่วมประชุม ด้วยเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ที่ประชุมได้รับทราบ รวมทั้ง เพื่อให้สำนักงานเขตคลองสาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือนร้อนให้กับชุมชนต่อไป

๒. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน ซอยวนาวรรณ แทนคณะกรรมการชุดเดิม เนื่องจากดำรงตำแหน่งครบกำหนดตามวาระ ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ณ บริเวณศูนย์ อปพร. ชุมชนซอยวนาวรรณ ๒๔๖ คน โดยมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๔ และมีคณะกรรมการชุมชนจำนวน ๒๕ คน

๓. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้จัดประชุมคณะกรรมการชุมชน ครั้งที่ ๓/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘ เพื่อชี้แจงข้าราชการให้แก่ คณะกรรมการชุมชน ในเรื่องแนวทางการใช้จ่ายเงินสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการชุมชน การจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมศักยภาพแกนนำอาสาสมัครเฝ้าระวังความรุนแรง

ในชุมชน โครงการศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมอาชีพ โครงการคนกรุงเทพไม่เสพยา โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน กิจกรรมทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล การมอบอุปกรณ์กีฬาให้กับชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน ๑๒๐ คน

กิจกรรมอื่น ๆ

๑. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพแกนนำอาสาสมัครเฝ้าระวังความรุนแรงในชุมชน โดยจัดการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการสร้างเครือข่าย การดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังความรุนแรงในชุมชน ให้กับอาสาสมัครเฝ้าระวังความรุนแรงในชุมชนวัดเศวตฉัตร เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๘ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดเศวตฉัตร โดยมีผู้เข้ารับการอบรมจำนวน ๑๐๗ คน

๒. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้จัดโครงการศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมอาชีพ เพื่อพัฒนาทักษะด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และประชาชนทั่วไป จำนวน ๒ รุ่น ๆ ละ ๑,๐๐๐ คน ในวันที่ ๒๓ และ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘ แบบ ไป-กลับ โดยแบ่งการศึกษาดูงานทางเรือ และทางรถยนต์โดยสารปรับอากาศ นำศึกษาดูงานกลุ่มผลิตภัณฑ์ดินเผา บ้านเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และศึกษาดูงานการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้ดำเนินการตามโครงการ "กทม.รวมพลังต้านภัยไข้เลือดออก" โดยประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เรื่องการป้องกันโรคไข้เลือดออก และรณรงค์การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายในชุมชน โดยขอความร่วมมือจากประชาชน

ในชุมชนร่วมดำเนินการเก็บขยะมูลฝอย ยางรถยนต์ที่ใช้แล้ว การดูแลภาชนะเก็บขังน้ำ การเปิดทางระบายน้ำในชุมชน เพื่อตัดวงจรการเกิดลูกน้ำยุงลาย โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาล เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ๒๘ กรุงธนบุรี เจ้าหน้าที่กองควบคุมโรค สำนักอนามัย

๔. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ร่วมกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๔๘ โดยเชิญชวนข้าราชการลูกจ้างในสังกัด และประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมเวียนเทียนที่วัดสุทธาราม ในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนประดับ ธงชาติธงธรรมจักร และธง ภ.ป.ร. ตามสถานที่ที่เหมาะสม ในช่วงสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๔๘ วันที่ ๑๖ - ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๕. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้จัดโครงการคาราวานแก้จน (จำหน่ายสินค้าราคาถูก) ตามแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในพื้นที่ กลุ่มกรุงธนบุรี (กท.๕) เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และเป็นการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในโครงการแก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ โดยได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน คือ บริษัทสหพัฒนพิบูลย์ จำกัด ได้ให้การสนับสนุนสินค้าเครื่องอุปโภค - บริโภค เพื่อจำหน่ายให้กับประชาชน โดยดำเนินการที่ชุมชนวัดเศวตฉัตร ในวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๘ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.

๖. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เปิดรับสมัครนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันฟุตซอลลีก ตามโครงการกทม. ฟุตซอลลีก

เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี จำนวน ๔ ประเภท รวม ๑๒๐ ทีม

๗. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้จัดหน่วยบริการสังคมเคลื่อนที่ กทม. (SMS) ตามนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ในการให้บริการด้านสวัสดิการสังคมเชิงรุกแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานหลักของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว สำนักพัฒนาสังคม สำนักการแพทย์ สำนักอนามัย สำนักการศึกษา และหน่วยงานภายนอกและเอกชน เพื่อจัดกิจกรรมและให้บริการต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดเคลื่อนที่ กิจกรรมนันทนาการ การฝึกอาชีพระยะสั้น

๘. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้ร่วมออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของโรงพยาบาลตำรวจ ตามโครงการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจนครบาลสมเด็จเจ้าพระยา โดยปฏิบัติงานในชุมชนหลังโรงเรียนสารพัดช่างธนบุรี เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๖พฤษภาคม ๒๕๔๘ ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. รับบริการโดยมีประชาชนตรวจรักษาพยาบาล จำนวน ๑๐๒ ราย

(ที่มาข้อมูล: เว็บเพจของสำนักงานเขตคลองสาน-กิจกรรม/โครงการเด่น)

รายงานการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม
ที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้
ระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษาวัดอนงคาราม
เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

ที่ปรึกษา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)	เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพฯ
พระเทพเวที (ยิ้ม ภทฺรธมฺโม)	เจ้าอาวาสวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพฯ
พระสุนทรปริยัติเมธี (ปภสฺสโร)	เจ้าอาวาสวัดศรีสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
พระครูภาวนาธัมมาภินันท์ (บุญทัน อคฺคธมฺโม)	เจ้าอาวาสวัดอภิญญาเทสิตธรรม อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
พระภาวนาโพธิคุณ (โพธิ จนฺทสโร)	เจ้าอาวาสวัดธารน้ำไหล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ดร.อำรุง จันทวานิช	เลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.สิริพร บุญญานันต์	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.สวัสดิ์ ตี๋ชื่น	ที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา
นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางพิศมัย แพ่งนุเคราะห์	หัวหน้ากลุ่มพัฒนานโยบายการเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม

นายรวิช ตาแก้ว	นักวิชาการศึกษา ๗
นางสาววัลภา เล็กวัฒนานนท์	นักวิชาการศึกษา ๗ ว
นายศิริรัตน์ ชำนาญกิจ	นายช่างศิลป์ ๖

บรรณาธิการ

นางพิศมัย แพ่งนุเคราะห์
นายรวิช ตาแก้ว
นางสาววัลภา เล็กวัฒนานนท์

พิมพ์ต้นฉบับ

นายเอกบุตร กิจสินธพชัย	เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ
นางสาวพนิดา สมภารเพียง	เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ